

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-то ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 83

София, петък, 16 май

1930 г.

89. заседание

Срѣда, 14 май 1930 година.

(Открито отъ подпредседателя А. Христовъ въ 15 ч. и 57)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Агушевъ Еминъ, Аретовъ Никола, х. Галибовъ Хюсеинъ, Гичевъ Димитъръ, Дяковъ д-ръ Цвѣтанъ, Игнатовъ Василъ, Калайджиевъ Христо, Каранешевъ Димитъръ, Кацковъ Левъ, Кожакчиевъ Колю, Колевъ Еню, Личевъ Несторъ, Малиновъ Александъръ, Манасиевъ Добри Даневъ, Мангърговъ Димитъръ, Нейковъ Димитъръ, п. Николовъ Димитъръ, Орошаковъ д-ръ Хараламби, Пачевъ Малинъ, Петровъ Аврамъ Стояновъ, Разсукановъ Петко, Стайновъ Петко, Тончевъ Желю, Узуновъ Ангелъ, п. Цвѣтковъ Кръстю, Чаракчийски Стойне и Якимовъ Петъръ)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпуски на следнитъ народни представители:

На г. д-ръ Владимиръ Бурилковъ — 4 дни;
На г. Павелъ Георгиевъ — 1 день;
На г. Николай Алексиевъ — 2 дни;
На г. Георги Нешковъ — 1 день;
На г. Страшимиръ Георгиевъ — 1 день;
На г. Цвѣтко Цвѣтковъ — 2 дни;
На г. Гето Кръстевъ — 3 дни;
На г. Борисъ Наковъ Божковъ — 2 дни, и
На г. Стефанъ Пѣйчевъ — 2 дни.

Следва да се разреши отпускъ отъ Събранието на следнитъ народни представители, понеже сж се ползували съ 20-дневенъ такъвъ:

На г. Стефанъ Бояджиевъ — 2 дни;
На г. Димитъръ Яневъ — 2 дни;
На г. Маринъ Шиваровъ — 5 дни;
На г. Кънчо Кънчевъ — 2 дни;
На г. Никола Стамболиевъ — 3 дни;
На г. Милко Бечевъ — 5 дни;
На г. Иванъ Христовъ — 3 дни;
На г. Добри Димитровъ — 3 дни, и
На г. д-ръ Никола Чирпанлиевъ — 4 дни.

Които сж съгласни да имъ се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Съобщавамъ на Събранието, че е постѣпило питане отъ орѣховския народенъ представител г. Йорданъ Абджиевъ къмъ г. министъръ-председателя и министъръ на вътрешнитъ работи и народното здраве — относно произволи на общинската и полицейската властъ преди деня на избора за общински съветници въ с. Долна-Гнойница, Орѣховска околия.

Това питане ще бѣде препратено на съответния министъръ, за да отговори.

Пристѣпваме къмъ дневния редъ.

И. Георговъ (р): Искамъ думата преди дневния редъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Имате думата.

И. Георговъ (р): Г. г. народни представители! Азъ отпавихъ едно питане къмъ г. министъръ-председателя и министъръ на вътрешнитъ работи за масовитъ глобявания въ Видинска околия, които продължаватъ.

Моля г. министра на вътрешнитъ работи да се съгласи да ми отговори на това питане, преди да се закрие сесията.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Г. Георговъ! Азъ Ви казахъ онзи день, че съмъ наредилъ да добия нужнитъ сведения и ще Ви отговоря.

Моля да се пререде дневниятъ редъ, като се разгледа точка 6.

Председателствуващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ направеното предложение, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

С. Пѣйчевъ (з. в): И азъ искамъ думата преди дневния редъ. Азъ съмъ отправилъ едно питане къмъ г. министра на вътрешнитъ работи.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: На всички питання съмъ Ви отговорилъ. Чакайте малко.

С. Пѣйчевъ (з. в): Презъ м. априлъ т. г. стана едно убийство въ с. Долна-липница, Търновско. Полицейскитъ приставъ Иванъ Вълчевъ съ двамата си младши стражари, Петко Петковъ Черниятъ и Пенчо Цинговъ, убиха единъ човѣкъ; сжщия день тѣ нанесли побой на около 15—16 мирни граждани. За това убийство съмъ отправилъ питане къмъ г. министра на вътрешнитъ работи и къмъ г. министра на правосѣдието. Тия полицейски органи, обаче, и досега седятъ на служба, а и сѣдебнитъ власти не вършатъ нищо, за да бѣдатъ арестувани и дадени подъ сѣдъ провинилитъ се. Азъ питамъ г. министра, какво смѣта да направи?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Въ тая минута не зная нищо по този въпросъ. Ще почакайте малко.

С. Пѣйчевъ (з. в): Ама има извършено убийство, г. министре. Какъ може Вие да не знаете това?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Може да има убийство, но азъ не зная.

С. Пѣйчевъ (з. в): Тѣзи полиция, които сж извършили убийството, седятъ още на служба. Туй стана достояние на всички. По този начинъ Вие ги поощрявате да вършатъ и други престѣпления. Не бѣгайте отъ отговорност, ами отговорете на питането ми.

Д. Зографски (з. в): Г. председателю! Азъ искамъ думата въ свръзка съ точка шеста отъ дневния редъ да кажа нѣколко думи.

Председателствуващъ А. Христовъ: Имате думата.

Д. Зографски (з. в): Г. г. народни представители! Точка шеста, както се иска да бѣде разгледана сега, азъ смѣтамъ, че не може да бѣде разгледана преди да си е казала думата комисията по нея. Вчера тя бѣше разглеждана въ комисията, обаче дойдохме до едно разногласие по въпроситъ, които сж предметъ на тая точка, и остава

да я разискваме днесъ. Но тая сутринъ комисията не можа да се събере по съображения, които ви сѣ известни.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Министерскиятъ съветъ е решилъ.

Д. Зографски (з. в): Министерскиятъ съветъ е решилъ, но Парламентътъ реши въпросътъ да се разгледа отъ комисията, последната да си каже думата и следъ това да се внесе за разглеждане тукъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Така се реши.

Д. Зографски (з. в): Следователно, понеже въпросътъ не е разгледанъ въ комисията, азъ моля г. министъръ-председателя да се съгласи, па и вие да се съгласнете, да го разгледаме утре сутринъ въ комисията и следъ това да почнатъ разискванията по тая точка тукъ.

Н. Пждаревъ (д. сг): Защото само на едно гласуване ще мине.

Д. Зографски (з. в): Да, защото това е решение, а не законъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министъръ-председателятъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Действително, бѣше решено този въпросъ да отиде на разглеждане въ комисията. Вчера комисията е разглеждала въпроса и днесъ е трѣбвало да продължи разглеждането му. Мене се доклажда, че днесъ комисията не се е събрала не поради отсъствието на министра...

Министъръ Д. Христовъ: Азъ бѣхъ тукъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Той е билъ тукъ и е чакалъ почитаемата комисия.

Д. Зографски (з. в): И азъ бѣхъ тамъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Моля, изслушайте ме докрай. Разглеждането на единъ такъвъ въпросъ въ комисията е улеснение за министритѣ.

Д. Зографски (з. в): Разбира се.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Защото иначе тукъ вие ще правите по-дълги дебати, отколкото бихте ги направили, следъ като въ комисията се разберете.

Д. Зографски (з. в): Да.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Но предъ видъ на това, че времето е много напреднало, и предъ видъ на факта, че вчера сте се занимавали съ този въпросъ, а днесъ не сте могли да се съберете, въпрѣки че г. министърътъ ви е чакалъ, азъ си позволихъ сега да помоля да се пристѣпни къмъ разглеждане на въпроса направо въ пленума. Тѣй стои този въпросъ.

Д. Зографски (з. в): Но комисията не е решила въпроса. Ако искате, въпрѣки вота на Камарата, комисията да не го решава, то е друго.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Добре, г. Зографски. Днесъ имаме 14 май. Значи утре ще го гледаме.

Д. Зографски (з. в): Да.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Добре. Азъ, обаче, като отстъпвамъ отъ моето предложение, Ви заявявамъ: ако утре не се съберете въ комисията да разгледате този въпросъ, утре следъ обѣдъ ще бѣде поставенъ на дневенъ редъ за разглеждане тукъ; азъ не мога да го оставя затуй, че комисията не се събира.

Д. Зографски (з. в): Тогава да бждатъ предупредени членоветъ на комисията да се събератъ.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Моля. Не бѣгаме отъ комисии; ние ги търсимъ, защото, казахъ, ние, министритѣ, имаме интересъ отъ тѣхъ, защото тамъ се изясняватъ въпроситѣ и тукъ ставатъ по-малки прения.

К. Пастуховъ (с. д): Дружината се е прѣснала!

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Нищо не се е прѣснало. Кой ви е кривъ, като не сте дошли?

Д. Зографски (з. в): Ние бѣхме тамъ, само че вашитѣ ги нѣмаше.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Сега азъ ви предупреждавамъ, че ако утре комисията не се събере, въпросътъ ще се разгледа утре тукъ.

Д. Зографски (з. в): Тя може нарочно да не се събере.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Какъвъ интересъ има?

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти.

Министъръ Д. Христовъ: Г. Зографски! Вие знаете много добре, че онзи денъ по Ваше предложение азъ се съгласихъ, договорътъ да се изпрати въ комисията, безъ да имаше нужда отъ това, защото се касае за едно решение — одобряваме ли го или не го одобряваме. Но понеже г. министъръ-председателятъ искаше да даде доказателства на широта въ погледитѣ и на внимание къмъ васъ, съгласихме се. Вие знаете, отъ друга страна, че въ заседанието на комисията всички представители на почитаемата оппозиция се изказаха надълго и широко. Ако ние утре се съберемъ наново, вие нѣма какво да повтаряте вече, съвършено излишно е това; но понеже г. министъръ-председателятъ въ своето великодушие, да го кажемъ, ви направи тая отстъпка, азъ съмъ съгласенъ съ нея. Но ако и утре комисията не се събере, тогава ще гледаме въпроса въ пленума, и то още утре следъ обѣдъ.

Д. Зографски (з. в): Добре.

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: И назначете, г. министре, заседанието на комисията утре въ 9 ч. да започне.

Министъръ Д. Христовъ: Азъ ще направя покана още сега.

Д. Зографски (з. в): Дайте си поканата да дойдатъ членоветъ на комисията и утре ще го разгледаме.

Председателствуващъ А. Христовъ: Пристъпваме къмъ точка първа отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за земледѣлскитѣ камари — продължение разискванията.

Има думата народниятъ представителъ г. Илия Георговъ.

И. Георговъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ за образуване земледѣлски камари е отъ голѣмо значение, защото ако земледѣлскитѣ камари се образуватъ тѣй, както би трѣбвало, тогава громадното болшинство отъ българския народъ — селското население — ще има едно учреждение, което да защитава неговитѣ интереси.

Азъ ще се спра най-напредъ върху въпроса: съ какви задачи ще трѣбва да се натоварятъ земледѣлскитѣ камари? Земледѣлскитѣ камари ще трѣбва да защитятъ най-напредъ социалполитическитѣ интереси на селското население. Това значи, че трѣбва да се защитятъ интереситѣ на селското население, на селското стопанство въ неговата съвкупностъ. Това е отъ громадно значение. Селското население въ неговата съвкупностъ има нужда отъ една защита. Селското население представлява едно особено съсловие. Дохождаме до една проблема отъ твърде голѣма важностъ. Би трѣбвало земледѣлскитѣ камари да защитятъ интереситѣ на селското съсловие, като не увреждатъ интереситѣ на населението въ града и като защитятъ тия интереси въ името на справедливостта. Земледѣлскитѣ камари тѣй сѣщо иматъ за задача да защитятъ интереситѣ на отдѣлнитѣ видове стопанства въ селото, интереси, които се съдържатъ въ разнитѣ селски професии. Тукъ вече настѣпваме въ една задача на стопанското поведигане на цѣлата група стопанства въ селото.

Какви сѣ социалполитическитѣ интереси на селото? Селото има интересъ, щото неговитѣ продукти да могатъ да се пласиратъ на мѣстното тържище; съ други думи казано, то има интересъ, мѣстното тържище да бѣде закачено за нашитѣ земледѣлски произведения. И, ако ние имаме земледѣлски камари, нѣмаше да изгубимъ нашитѣ вътрешни тържища за зърненитѣ храни. Но поради това, че нѣмаше кой да защити интереситѣ на селското

стопанство, нашето селско стопанство дълго време не можа да пласира въ мѣстнитѣ тържища своитѣ земеделски произведения отъ последната реколта. 500 милиона лева се загубиха за страната и за земеделското производство, които трѣбваше да се дадатъ въ чужда валута за износъ на земеделски продукти отъ Югославия. Повтарямъ, ако ние имаме земеделски камари, тѣ щѣха да защитятъ интереситѣ на селското стопанство и нѣмаше тия 500 милиона лева да се загубятъ за селското производство, а тѣй сѣщо и за народното стопанство. Трѣбваше тоя законопроектъ да се внесе много по-рано, защото тогава щѣха да бждатъ защитени жизненитѣ интереси на селското стопанство.

Вѣрно е, че нашето Министерство на земедѣлието се интересува за повдигане на производството. Обаче, въ различие отъ грижата за земедѣлието въ Франция, която се интересува за пласирането на земеделскитѣ продукти вътрѣ, на мѣстното тържище, и навънъ, нашиятъ министъръ на земедѣлието, който полага грижи за повдигане на производството, забравя, че въ неговитѣ обязанности влиза тѣй сѣщо и грижата за интереситѣ на земеделското стопанство, на селското стопанство — за пласиране продуктитѣ му на мѣстното тържище. Когато се говори за запазване мѣстното тържище и въ Франция, и въ Германия, трѣбва да каже, че тамъ министърътъ на земедѣлието взема думата и иска да се запази това тържище за мѣстнитѣ произведения.

Г. г. народни представители! Другъ единъ голѣмъ социалполитически въпросъ е въпросътъ, свързанъ съ едно добро нареждане на земеделскитѣ камари. Земеделскитѣ камари биха могли да защитятъ селското население и да действуватъ въ посока за едно по-справедливо облагане на това население. Ние напоследѣкъ виждаме, че се върши една голѣма несправедливостъ въ облагането на селското население. Селското население плаща поземеленъ налогъ, плаща върхнини върху тоя налогъ, плаща бегликъ, плаща воененъ данѣкъ, плаща данѣкъ и за трудовата повинностъ, плаща и редица други данѣци. Напоследѣкъ се обложи селското население съ единъ налогъ за образуване фондъ за пострадали отъ евентуални бедствия, и облагането бѣше въ размѣръ на 10% отъ общото данѣчно облагане. Този допълнителенъ налогъ се въведе отъ земетресението насамъ. Другъ допълнителенъ налогъ върху поземелния данѣкъ, сѣщо 10%, се туря за образуване фондъ за увеличаване нашата желѣзнопътна мрежа, тогава когато другитѣ професии не се облагатъ съ такъвъ процентъ. Значи, ние имаме тукъ 20% вече ново облагане върху земеделското стопанство, което се облага тѣй сѣщо, както всички други стопанства, и съ върхнини.

Трѣбваше ли сега, когато ние създаваме единъ законопроектъ за защитата на селското стопанство, да го облагаме още съ други 2%? Струва ми се, че тѣзи учредения за защита на селското стопанство — земеделскитѣ камари — трѣбва да се поддържатъ отъ другаде, поне въ първо време, докато трае стопанската криза, която на първо мѣсто засѣга селското стопанство.

Въ законопроекта се предвиждатъ за поддържане на земеделскитѣ камари и субсидии отъ фондоветѣ за културни мѣроприятия. Тѣзи субсидии можеха да се увеличатъ, за да не се облага селското стопанство. Това е единъ отъ недостатѣцитѣ на сегашния законопроектъ.

Земеделскитѣ камари, които би трѣбвало да защитаватъ социалнитѣ интереси на земеделското население, а тѣй сѣщо и стопанскитѣ му интереси, нѣма да отговарятъ на тия нужди. А трѣбва да се знае, че земеделското стопанство трѣбва да бжде защитено въ всѣко едно отношение. Селското стопанство има нужда, освенъ въ фискалната областъ отъ едно справедливо облагане, още и отъ навременно и достатъчно кредитиране — да може да получи кредитъ съгласно съ особеното състояние на земеделското производство. Земеделското производство е резултатъ на единъ органически процесъ, който не позволява, не дава възможностъ да може земеделското производство да се увеличава тѣй, както индустриалното. Увеличението на земеделското производство е ограничено. Затова то има нужда отъ единъ леснодостъпенъ кредитъ и при по-малкъ процентъ лихва. Затова именно въ държави, които иматъ присърдце интереситѣ на земедѣлието, се стараятъ да създадатъ условия за кредитиране при по-евтина лихва. Въ Франция, напр., емисионната банка заради привилегията, която има, да пуска банкноти, дава за областнитѣ земеделски каси суми въ значителенъ размѣръ съ 2%. И ние имаме право да искаме, щото нашата Народна банка, българската емисионна банка, да сконтира и реесконтира полицитѣ на Земедѣлската банка съ малка лихва, за да може населението да

получава кредитъ, при който да бжде рентабилно земеделското производство, при който населението да има единъ приходъ, отговарящъ на неговия трудъ. Това е едно отъ условията, които трѣбва да се иматъ предъ видъ при опредѣляне задачитѣ на бждещитѣ земеделски камари.

Но за да могатъ земеделскитѣ камари да отговарятъ на тия голѣми интереси на селското стопанство, трѣбва да представляватъ интереситѣ на селското стопанство. Селското стопанство може да бжде защитено само отъ избиратели земеделци, само отъ избиратели селяни. Въ представения намъ законопроектъ има три групи избиратели: има избиратели първо, селяни земеделци, второ, членове на кооперации и, трето, чиновници въ Министерството на земедѣлието. Оная трета частъ, която ще се избира отъ чиновници, ще има предъ видъ възгледитѣ на Министерството на земедѣлието и тогава нѣма да бждатъ защитени интереситѣ на селското стопанство, на селското население. Това е единъ голѣмъ недостатѣкъ на представения намъ законопроектъ. Азъ не зная дали сѣществуватъ нѣкъде законъ за земеделскитѣ камари, въ който да се предвижда да бждатъ избиратели чиновници на Министерството на земедѣлието. Никога чиновницитѣ не могатъ да иматъ предъ видъ интереситѣ на селското стопанство, на селското производително население.

Тоя законопроектъ, значи, не отговаря на ония очаквания, които могатъ да сѣществуватъ въ срѣдата на селското население.

Нека се надѣваме, че този законопроектъ въ комисията ще претърпи измѣнения, при които ще може по-добре да се защитятъ интереситѣ на селското население; нека се надѣваме, че при други условия, при друго правителство ще имаме единъ по-свършенъ законопроектъ. По принципъ приемамъ тоя законопроектъ. Нека се надѣваме, че ще настѣпнъ денъ, когато земеделското население чрезъ едни преобразувани земеделски камари ще може да бжде издигнато до една висота, на която то има право да застане, благодарение на своя трудъ, който полага въ земята, благодарение на своето участие въ създаване благосъстоянието на цѣлия народъ, благодарение на това, че съ неговия трудъ се повдига изобщо благосъстоянието на страната. (Ржкоплѣскания отъ Н. Андреевъ, земеделцитѣ и други отъ лѣвницата)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Славчо Дръновски.

С. Дръновски (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Отъ досега говорившитѣ отъ тази трибуна, както чухте, никой не се изказа по принципъ противъ законопроекта за земеделскитѣ камари, обаче, макаръ и разкритикуванъ отъ различни гледища, всички оратори, като изключимъ г. Пждаревъ, бѣха единодушни въ едно, че съ този законопроектъ много се бърза, че моментътъ който преживяваме днесъ, особено настроеніето, което имаме тукъ, въ Камарата, не подхожда за таква голѣми и сериозни въпроси да бждатъ поставени на дневенъ редъ. Затова, като другитѣ оратори, и азъ мислѣхъ, че законопроектътъ се внася съ целъ да предизвика компетентнитѣ лица вънъ отъ Парламента, пресата, компетентнитѣ обществени организации да взематъ становище по него, за да може въ идущата сесия този законопроектъ да бжде разгледанъ съ нуждната сериозностъ, разполагайки съ повече време. И по-добре подготвени, всички ние да дадемъ едно завършено дѣло, което действително да даде ония резултати, които земеделското производство или нашиятъ стопански животъ очакватъ отъ този новъ институтъ, земеделскитѣ камари.

Азъ мисля, г. г. народни представители, че ако има въпроси, по които трѣбва да се търсятъ противници, да се чуе и противно мнение, то е именно въпросътъ за земеделскитѣ камари, защото това е единъ свършено новъ институтъ за нашия стопански животъ, и че само съ подобро, съ по-всестранното, съ по-свършеното освѣтление на всички онѣзи въпроси, които сѣ свързани съ този новъ институтъ, ние ще можемъ да го поставимъ на по-здрави основи. И затова азъ смѣтамъ, че е отъ голѣмо значение да се чуе мнението и на ония обществени организации, които по дългъ нѣма да се забавятъ да кажатъ своята дума по този голѣмъ въпросъ.

Но, казва ни г. Пждаревъ, въпросътъ е билъ поставенъ много отдавна и че всѣки е ималъ време да каже мнението си. Г. г. народни представители! Вѣрно е, че за земеделскитѣ камари се говори отъ дълго време, обаче вие знаете, че само когато му се даде гласностъ чрезъ надлежния законопроектъ, само тогава можемъ да очакваме, че както пресата, така сѣщо и отдѣлнитѣ компе-

тентни лица ще кажат своята дума по този голѣмъ въпросъ.

Нѣщо повече, бихъ казалъ. По моитѣ сведения, даже съветниците на г. министра — висши чиновници въ Министерството на земледѣлието — не сж на едно мнение по този законопроектъ. Наредъ съ горното нека да се има предъ видъ и друго едно нѣщо, че ние отъ 1912 г., отъ 17 години, имаме законъ за земледѣлскитѣ камари. Той е сжщо така дѣло на сегашния министъръ на земледѣлието. Обаче, презъ тѣзи 17 години никой не се опита да приложи закона за земледѣлскитѣ камари; даже и авторътъ на този законъ, следъ като стана министъръ преди 3—4 години, както видѣхте, не намѣри за нужно да приложи закона — за да се видятъ неговитѣ слаби страни, да видимъ кжде ще има празноти, въ какво направление той трѣбва да бѣде коригиранъ и т. н.

Г. г. народни представители! За да не се прилага единъ законъ, това не е току-така. Има причини и тѣзи причини трѣбваше да се знаятъ, тѣзи причини трѣбваше да се кажатъ въ самитѣ мотиви на сегашния законопроектъ. Вѣрно е, че такива институти сѣществуватъ и въ други страни, напр., въ Германия институти на земледѣлскитѣ камари, бихъ казалъ, това е Министерството на земледѣлието въ Германия. Но, г. г. народни представители, така клиширанъ германскитѣ законъ, както се прави днесъ у насъ, нѣма да даде резултати, защото условията въ Германия сж други, у насъ сж съвършено други. Нека спомена, че въ Германия, напр., има земледѣлско дружество, което играе голѣма роль въ повдигането на земледѣлското производство тамъ. И у насъ има земледѣлско дружество, но то не е факторъ, както онова въ Германия, що се касае до земледѣлското производство. Нашето земледѣлско дружество живѣе отъ подаянията на Министерството на земледѣлието, бихъ казалъ, то е паразитъ, безъ да проявява нѣкаква сжществена дейностъ относно подобрието на нашето земледѣлско производство. Така че не можемъ, когато виждаме, че даденъ институтъ въ други страни дава своитѣ добри резултати и играе голѣма роль въ стопанския животъ на страната, да мислимъ, че сжщиятъ този институтъ, клиширанъ тукъ ще даде сжщитѣ резултати и на наша почва, бихъ казалъ, при нашитѣ български сурови условия. И когато търсимъ причинитѣ, по които сегашниятъ действащъ законъ за земледѣлскитѣ камари не се приложи, чувствува се, че има една голѣма празнина, че липсва връзка между закона и живитѣ условия въ нашата страна. Како-че-ли липсватъ ония врѣзки, които сж необходими да одухотворятъ закона и го свържатъ съ нашитѣ условия, за да може той действително да бѣде приложенъ и да даде своитѣ резултати. Съ една речъ, законътъ не отговаря на бита на нашия селянинъ, на нашитѣ стопански и културни условия.

Г. г. народни представители! А сегашниятъ законопроектъ не се различава много въ това отношение отъ сегашния действащъ законъ за земледѣлскитѣ камари. Въ мотивитѣ на сегашния законопроектъ се казва, че земледѣлскитѣ камари ще бждатъ съвѣщателни институти, че тѣ идатъ да подпомогнатъ министерството въ неговата дейностъ.

Г. г. народни представители. Ако е въпросъ за съвѣщателни институти, които да бждатъ подчинени на Министерството на земледѣлието, които министърътъ може да разтури и да назначава вмѣсто тѣхъ тричленни комисии, да увольнява секретари на камаритѣ, казвамъ, ако е въпросъ за такива съвѣщателни институти, ние ги имаме. Ние имаме земледѣлски катедри, ние имаме опитни институти, земледѣлски училища, имаме разсадници, ...

Д. Зографски (з. в): И Висшъ стопански съветъ.

С. Дръновски (з): ... Висшъ стопански съветъ и т. н. Но азъ смѣтамъ, че земледѣлскитѣ камари, ако трѣбва да играятъ оная роль, която имъ се възлага и която трѣбва да имъ възложимъ съ законъ, трѣбва да бждатъ преди всичко автономни учреждения. И азъ не знамъ какъ се погажда принципътъ на изборността съ принципа на подчинението на тѣзи институти подъ ведението на Министерството на земледѣлието. Или тѣзи институти ще бждатъ подчинени — следователно, сж съвършено излишни — или трѣбва да бждатъ автономни, значи, да бждатъ независими, за да могатъ действително да проявяватъ дейностъ.

А че тѣ сж зависими, това се вижда отъ самия законопроектъ.

Така: въ чл. 2 се казва: (Чете) „Земледѣлскитѣ камари сж помощници и съвѣщателни тѣла на Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти, на което даватъ мнения и сведения“. Ами че днесъ земледѣлскитѣ катедри нали иматъ тази задача, да даватъ мнения и сведения? Защо сж потребни нови институти?

Въ чл. 3 на законопроекта се казва: (Чете) „Земледѣлскитѣ камари, всѣка за своя районъ, действуватъ за подобрието на земледѣлието и клоноветѣ му. За тази цель тѣ, съ съгласието на Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти, подпомагатъ учрежденията и общественитѣ организации отъ района си“. Значи, тѣзи институти не могатъ да предприематъ нищо, ако министърътъ, респективно Министерството на земледѣлието, не даде своето съгласие. Какъвъ *raison d'être* иматъ тѣзи институти въ такъвъ случай?

По-нататъкъ въ чл. 5 на законопроекта е казано: (Чете) „Земледѣлскитѣ камари могатъ да притежаватъ имоти и да сключватъ договори“. Г. г. народни представители! Това, което се казва до чл. 5, е продуктъ на нашитѣ условия. То е взето отъ чиститѣ български условия. Чл. 5, обаче, говори вече и за нѣщо, което има и въ другитѣ законоположения за земледѣлскитѣ камари и въ другитѣ страни, че тѣ могатъ да сключватъ договори и да притежаватъ имоти. Да, тѣ могатъ да сключватъ договори, но когато тѣ сж зависими отъ г. министра, тѣ ще сключватъ договори, а г. министърътъ съ своето veto нѣма да ги утвърждава. Следователно, той всѣки моментъ може да парира тѣхната дейностъ.

Въ чл. 6 на законопроекта се изброяватъ задачитѣ на земледѣлскитѣ камари. Така точка а казва, че тѣ се изказватъ „по всички проекти за закони, правилници и наредби, които засѣгатъ земледѣлското стопанство; точка б — по откриването и закриването на учреждения, имащи за цель повдигането на земледѣлието и клоноветѣ му: земледѣлски училища, разсадници, опитни и контролни институти по земледѣлието, заводи за добитѣкъ и пр.; точка в — по мѣроприятия, които трѣбва да се взематъ за подобрието на земледѣлието и клоноветѣ му въ района на камарата; точка г — по изработването на митнически тарифи, по сключване на търговски договори, по въвеждането или измѣнението на данъцитѣ, акцизитѣ, разнитѣ налози, засѣгащи земледѣлското стопанство и т. н.

Г. г. народни представители! Понеже е строго ограничена дейността на земледѣлскитѣ камари, то, ако животътъ наложи разрешението на нови въпроси, които сж вънъ отъ цикъла, който е поменатъ въ чл. 6, камаритѣ не ще могатъ да се занимаватъ съ тѣхъ, защото тѣ не сж автономни да опредѣлятъ своята компетентностъ.

Въ чл. 8 е казано: „Решенията на земледѣлскитѣ камари, засѣгащи интереси отъ общъ характеръ, подлежатъ на одобрение отъ респективнитѣ министерства, преди да се иска изпълнението имъ отъ надлежната власть“.

Г. г. народни представители! Виждате, че се създава единъ институтъ, който въ нищо не се отличава отъ сжществуващитѣ институти, поведомствени на Министерството на земледѣлието. И така ограничени въ своята дейностъ, азъ съмъ убеденъ, че земледѣлскитѣ камари нѣма да дадатъ абсолютно никакви резултати, защото тѣ още отъ първия день ще бждатъ спънати въ своята дейностъ отъ този или онзи министъръ, отъ този или онзи началникъ въ Министерството на земледѣлието.

Така, както сж създадени тия земледѣлски камари съ настоящия законопроектъ, тѣ сж тождествени съ окръжнитѣ съвети. Вземете закона за окръжнитѣ съвети, прегледайте кои сж въпроситѣ, съ които тѣ се занимаватъ главно въ областта на земледѣлското производство, и вие ще видите, че много отъ тия въпроси, които сж поставени за разглеждане отъ земледѣлскитѣ камари, сж предметъ така сжщо и на сжществуващитѣ окръжни съвети. И ние въ такъвъ случай ще имаме два института, които ако не по-всичко, то въ по-голѣмата частъ на своята дейностъ ще бждатъ тождествени. Азъ се питамъ: защо е тази двойственостъ? Г. г. народни представители! Вие знаете, че отъ редъ години, когато става въпросъ за създаване на земледѣлски камари, не само тукъ, но и въ много компетентни срѣди се казва: окръжнитѣ съвети ще трѣбва да бждатъ премахнати и всичко онова, което тѣ вършатъ въ областта на земледѣлието, трѣбва да бѣде вършено отъ земледѣлскитѣ камари. Въ всѣки случай сжществуването и на двата института е излишно и то ще бѣде вредно за нормалното развитие на нашето земледѣлско стопанство. Не само това. На много мѣста ще се кръстосва дейността на камаритѣ съ оная на окръжнитѣ съвети и въ такъвъ случай вредата ще бѣде много по-голѣма отъ ползата, която биха принесли тия два института. Вие виждате, че въ мотивитѣ не се поменаватъ нито дума за окръжнитѣ съвети, значи, тѣ си оставатъ такива, каквито сж, съ днешнитѣ си задачи. А вие знаете, г. г. народни представители, че $\frac{1}{4}$, ако не $\frac{1}{2}$ отъ тѣхната дейностъ е въ областта на земледѣлското производство, тамъ, кждето се са подвизаватъ и земледѣлскитѣ камари. Поменато е нѣщо за отношенията между земледѣлскитѣ камари и окръжнитѣ сжвети, но то е, че земледѣлскитѣ

камари ще играят помощна роля по отношение на окръжните съвети така, както сж помощен институт на Министерството на земледелието. Азъ смѣтамъ, че този въпросъ трѣбва предварително да бѣде разрешенъ, преди да се приеме законопроектътъ за земледѣлскитѣ камари. Мисля, че сж надлежна реорганизация на окръжните съвети ние можемъ преспокойно да ги направимъ годни да играятъ ролята на земледѣлски камари. Още повече, г. г. народни представители, че окръжните постоянни комисии днесъ сж обвърнати въ партизански гнѣзда за охрана на партизани и сж учреждения главно консомативни. Както онзи день се изтъкна тукъ отъ нѣкои г. г. народни представители, отъ 1.700.000.000 л., които събиратъ общинитѣ и окръжията, само 8% се употребяватъ за стопански цели, а всичко друго отива за заплати на персоналъ, за пѣтни, дневни и командировки.

Г. г. народни представители! Трѣбва веднага да добавя, че въ този видъ, въ който се създаватъ земледѣлскитѣ камари, тѣ почти въ нищо не ще се различаватъ отъ днесъ съществуващитѣ постоянни комисии. Тѣ ще се управляватъ отъ едно бюро, състоящо се отъ председателъ, подпредседателъ, членъ и секретаръ — единъ тежъкъ апаратъ, който ще бѣде абсолютно негоденъ за ония задачи, които се даватъ за разрешение на земледѣлскитѣ камари съ този законопроектъ.

Г. г. народни представители! Съ закона за поощрение земледѣлското производство, ако се не лѣжа въ чл. чл. 2 или 3, се създава висшъ земледѣлски съветъ при Министерството на земледелието. Неговата задача е, както знаете, да чертае главнитѣ линии на нашата аграрна политика, за да може да има единство и приемственостъ въ нея и по този начинъ да се осигурятъ по-голъми резултати. Тоя институтъ, обаче, досега не бѣ туренъ въ действие. Г. министърътъ, който отъ 4 години управлява Министерството на земледелието, имаше всичката възможностъ да свика този върховенъ съветъ, поне за да видимъ дали ще отговори на ония задачи, които сж му дадени съгласно закона за насърчение на земледѣлското производство. И сега, когато разглеждаме този законопроектъ за земледѣлскитѣ камари, ние ще трѣбва да бждемъ ориентирани, дали аджеба тоя върховенъ съветъ при Министерството на земледелието не би могълъ да играе поне до известна степенъ ролята на земледѣлскитѣ камари? Въ Германия действително има много земледѣлски камари, но Германия е нѣколко пѣти по-голъма отъ България и тамъ районътъ на една камара е голѣмъ колкото цѣла България. Азъ мисля, ако ние бихме изпитали този новъ институтъ — висшия съветъ при Министерството на земледелието — може би той щѣше да се окаже достатъчно еластиченъ и подходящъ за нашитѣ условия, за да може да играе и ролята на земледѣлска камара. Но г. министърътъ не иска да се възползува отъ съветитѣ и отъ мненията на върховния съветъ. Сега, не знамъ, ако той и занаредъ е министъръ на земледелието, като създадемъ земледѣлски камари, не знамъ, казвамъ, дали ще стане нужна да използва тѣхната компетентностъ. Защото, какво не искаме да се ползува отъ съветитѣ на върховния съветъ при министерството, още по-малко ще се ползува отъ съветитѣ на единъ подведомственъ институтъ, какъвто ще бждатъ земледѣлскитѣ камари.

Г. г. народни представители! Съгласно чл. 1 отъ законопроекта, земледѣлскитѣ камари въ царството се учредяватъ въ сѣдалища и райони на търговскитѣ камари. Значи, колкото търговски камари има днесъ въ България, толкова земледѣлски камари ще бждатъ учредени, съгласно законопроекта. Азъ не знамъ дали условията, които сж диктували откриването на търговскитѣ камари, да кажемъ, въ София, Пловдивъ, Варна, Русе, Бургазъ, сж идентични съ ония, които ще предизвикатъ откриването на земледѣлскитѣ камари. Азъ се съмнявамъ въ това и смѣтамъ, че погрѣшно ще бѣде да се ржководимъ отъ районитѣ на търговскитѣ камари. То не е необходимо, то не е нужно, още повече че характерътъ на нашето земледѣлско производство е такъвъ, че дадени райони, когато ще става дума за земледѣлски камари, трѣбва обязательно да бждатъ зачетени. У насъ, както знаете, естествено-физико-географическиятъ условия не сж еднакви, а така сжщо и климатическитѣ условия. У насъ има цѣли райони, както е случаятъ въ Южна България, кждето земледѣлското производство може да бѣде специализирано, може да се ограничи въ известни култури и, следователно, ще ни се наложи не сж огледъ на района на търговскитѣ камари, а сж огледъ на интереситѣ на земледѣлското производство да опредѣлимъ сѣдалищата на нашитѣ земледѣлски камари. Следователно, тамъ, кждето интереситѣ на нашето земледѣлско стопанство изискватъ такива камари, тамъ да бждатъ тѣ открити.

Друго. Смѣтамъ, г. г. народни представители, че на първо време не е необходимо да имаме 5 земледѣлски камари. На първо време бихме могли да се задоволимъ само съ 3. И азъ бихъ казалъ въ Северна България да имаме една земледѣлска камара. Както знаете, тамъ производството е еднообразно — зърненитѣ храни доминиратъ почти въ цѣлата Дунавска равнина. Въ Южна България, която се отличава съ своитѣ специфични култури, трѣбва да бѣде втората камара. Имамъ и Западна България, кждето е развито овощарството и други по-интензивни култури, кждето сжщо така ще се наложи откриването на земледѣлска камара. Следователно, споредъ мене, на първо време на тѣзи три района раздѣлена страната съ три камари ще бѣде достатъчно. Когато тия институти следъ година-две-три или петъ дадатъ своитѣ резултати и се види, че има нужда отъ откриване на нови камари, тогава ще измѣнимъ закона и ще откриемъ нови такива. Обаче на първо време, повтарямъ, сж достатъчни само 3 земледѣлски камари.

Състава на камаритѣ. Съгласно чл. 9, всѣка земледѣлска камара се състои отъ 3 групи членове. Първата група се избира отъ избирателитѣ, втората група отъ селско-стопанскитѣ безпартийни кооперации и третата група отъ околийскитѣ на държавна служба: агрономъ, ветеринаренъ лѣкаръ, лесничей и началникъ на клона на Българската земледѣлска банка или тѣхнитѣ замѣстници, когато тѣ отсъствуватъ. Г. г. народни представители! Земледѣлското съсловие обязательно трѣбва да бѣде застъпено и трѣбва да бѣде застъпено въ размѣръ, щото то, така да се каже, да дава тонъ въ земледѣлскитѣ камари. Поне половината отъ членоветѣ на земледѣлскитѣ камари трѣбва да бждатъ избирани направо отъ земледѣлското население, а останалата половина вече може да се разпредѣли между кооперациитѣ и чиновницитѣ, поменати въ законопроекта.

Но тукъ, когато става въпросъ за кооперации, казва се „безпартийни“. Не знамъ, това е единъ новъ терминъ, който се вмѣква въ нашето законодателство — „безпартийни кооперации“. Кои ще бждатъ безпартийни и кои сж партийни?

Д. Даскаловъ (з. в): Ще накаратъ кооперациитѣ да ставатъ партийни!

С. Дръновски (з): Не знамъ дали нѣма да се тълкува често пѣти, че онѣзи кооперации, които не се ржководятъ отъ хора на ниневластуващата партия, ще бждатъ партийни и нѣма да иматъ право да избиратъ представители за тѣзи камари и обратно. Г. г. народни представители! Смѣтамъ, че въ това отношение трѣбва да бждемъ много по-ясни и категорични. Достатъчно е, ако се каже: производителни земледѣлски и кредитни селски кооперации. Това сж тѣ кооперациитѣ, които даватъ масива на нашето кооперативно дѣло — кредитнитѣ кооперации, плусъ специалнитѣ земледѣлски, млѣкарски и други такива. Азъ не знамъ млѣкарска кооперация, или коневъдно дружество, или говедовъдно дружество, или пѣкъ кредитна кооперация, която да може да се каже, че е партийна. За да се даде една по-голъма ясностъ, трѣбва да се каже, както казахъ и по-напредъ, производителни земледѣлски и кредитни селски кооперации.

Що се отнася до третата група — чиновници отъ ведомството на Министерството на земледелието — ще кажа следното. Околийскитѣ служби по Министерството на земледелието трѣбва да бждатъ застъпени, но азъ не зная защо не е упоменато нищо за културъ-инженеритѣ и за чиновницитѣ при опитнитѣ институти. Отъ друга страна, когато се казва околийски, какво ще стане съ сжщитѣ чиновници, които сж въ окръжнитѣ градове? Напримѣръ, директорътъ на земледѣлска катедра въ единъ окръженъ градъ, той не е чиновникъ въ околийски центъръ, той се счита като чиновникъ за цѣлия окръгъ, той е окръженъ чиновникъ. И въ такъвъ случай така, както е редактиранъ чл. 9, естествено е, че тия чиновници отъ окръжнитѣ градове не ще могатъ да вземагъ участие при избирането на представители за земледѣлскитѣ камари.

Г. г. народни представители! Що се касае до избора на първата група членове за земледѣлскитѣ камари, азъ мисля, че не трѣбва да следваме сжщия начинъ на избирането имъ, както става изборътъ за окръжни съветници. Г. г. народни представители! Ние имаме законъ за сѣдалищата въ общинитѣ. Когато се касае въпросътъ тамъ да се избере най-способниятъ и най-добриятъ членъ въ общината за сѣдия въ селото, вие знаете, че понеже изборътъ става по сжщия начинъ, както ставатъ изборитѣ и за общинскитѣ съветници, веднага поставягъ избора на партийна почва. И вие знаете, че когато ставатъ избори

за общински съдили, всъща една партия си има своя листа, свои кандидати. А това не тръбваше и не тръбва да бъде така, защото макаръ и да се касае за разрешаването на много дребни дѣла, за общински съдили не тръбва да бъдат поставени партизани, а хора, които ще бъдат справедливи, които се ползватъ съ добро име въ цѣлото село и които ще могат да защитятъ интереситъ на отделнитъ членове на обществитето, безъ огледъ на партийната имъ принадлежностъ. Ето защо азъ съмъ на мнение, че избирането на членове за земледѣлскитъ камари отъ първата група тръбва да стане по другъ начинъ. Мисля, че тръбва да възприемемъ така наречената двойна система: отделнитъ общински съвети опредѣлятъ своитъ кандидати, които пъкъ въ околийския центъръ помежду си избиратъ бъдещия членъ на земледѣлската камара.

Г. г. народни представители! Ако при нѣкои избори е потребно да има цензъ, смѣтамъ, че тъкмо тукъ му е мѣстото да има такъвъ. Въ земледѣлскитъ камари не тръбва да бъдатъ избирани хора, които не сж подготовени. Вие виждате какви голѣми, важни и специални задачи се възлагатъ на тия институти. И представете си, както у насъ става обикновено — често пѣти ние сме имали случай да видимъ училищния слуга на следната година да бъде избранъ за училищенъ настоятелъ и да почне да нарежда училищнитъ работи — нѣкой партизанинъ, който може би е негоденъ за нищо, но по една или друга причина го избиратъ за членъ на земледѣлската камара! Г. г. народни представители! Такива хора ще бъдатъ вредни, тѣ нѣма да иматъ свое мнение. Ето защо азъ смѣтамъ, че ако нѣкъде е потребенъ цензъ, тъкмо при тия избори той е най-много потребенъ. Мисля, че цензътъ за кандидатитъ за членове на земледѣлскитъ камари тръбва да бъде най-малко завършено низше земледѣлско училище, прогимназия или пъкъ друго образование и сжщевременно да бъде и стопанинъ — значи, да бъде образованъ, подготвенъ и сжщевременно стопанинъ. Такива хора ни тръбватъ за земледѣлскитъ камари, отъ такива хора можемъ да очакваме нѣщо, такива хора ще бъдатъ полезни. Естествено е, че и представителитъ на кооперациитъ иматъ своето мѣсто въ земледѣлскитъ катедри, защото задачата, напр., на кредитната кооперация не е раздаване на кредитъ, а подобрене земледѣлския поминѣкъ. Тия кооперации, заедно съ специалнитъ земледѣлски кооперации, има да играятъ те първа голѣма роль въ подобрието на нашето земледѣлско стопанство. Нѣщо повече, азъ съмъ ималъ и другъ пѣтъ случай да споменавамъ, че кредитнитъ селски кооперации тръбва да бъдатъ изходящиятъ пунктъ за цѣлата дейностъ, отнасяща се до мѣроприятитя, целящи подобрене на земледѣлското стопанство. Естествено е, че тия кооперации тръбва да иматъ представители въ земледѣлскитъ камари.

Що се отнася до третата група — до чиновницитъ и специалиститъ, тѣ сж една необходимостъ, особено агрономитъ, ветеринарнитъ лѣкари, лесничейтъ, началникътъ на Земледѣлската банка, бихъ казалъ, началникътъ на опитния институтъ и, бихъ притурилъ още, културъ-инженера. Тия хора сж въ най-тѣсенъ контактъ съ земледѣлското население; тѣ познаватъ нуждитъ на земледѣлското стопанство, а сжщевременно иматъ научната подготовка, иматъ опита, за да могатъ да посочатъ пѣтя на развитие на нашето земледѣлско стопанство. Тия хора сж една необходимостъ за тия институти.

Но, г. г. народни представители, тръбва да повтора, че втората и третата група членове на земледѣлскитъ камари не тръбва да бъдатъ повече отъ половината, докато членоветъ отъ първата категория тръбва да съставляватъ половината плусъ единъ, за да преодолява въ земледѣлскитъ камари селскитъ елементъ — земледѣлскитъ стопани. Но това само при условие, че ще има цензъ за членоветъ на тия камари, за да могатъ тамъ да отидатъ хора, които ще бъдатъ отчасти подготовени за отговорната работа въ земледѣлскитъ камари.

Ц. Табаковъ (зан): Това ще бъдатъ интелигентствуващи, които отъ тамъ ще си подготвяватъ по-голѣми служби за въ бъдеще, а земледѣлцитъ ще работятъ за тѣхъ. Интелигентнитъ нѣма да работятъ тамъ.

С. Дръновски (з): Тѣ ще бъдатъ сжщевременно и стопани.

Г. г. народни представители! Така, както е казано въ чл. 18, че всѣка камара се управлява отъ бюро, състоящо се отъ председателъ, подпредседателъ и единъ членъ, като главниятъ секретаръ влиза по право въ бюрото — едно управително тѣло по типа на окръжнитъ постоянни комисии, които също така иматъ председателъ, подпредседателъ, членове и т. н. — азъ намирамъ, че това е единъ тежъкъ апаратъ, който ще се окаже абсолютно негоденъ

за задачитъ на земледѣлскитъ камари; още повече, ако тоя институтъ се опартазини. Представете си, че въ земледѣлскитъ камари, при избираемостта на тѣхнитъ членове, се изпратятъ хора абсолютно неподготвени, и въ бюрата бъдатъ избрани за председателъ, подпредседателъ и членъ нѣкои отъ сжщитъ лица! Питамъ се азъ: каква дейностъ ще могатъ да правятъ тия хора? Въ какво направление ще бъдатъ тѣ полезни на главния секретаръ при камарата? Какви въпроси могатъ да имъ се дадатъ за разрешение? Тѣ нѣма да бъдатъ годни абсолютно за нищо. Когато е ставало дума за земледѣлскитъ камари, азъ винаги съмъ си ги представялъ не такива, каквито ги виждаме въ законопроекта; азъ съмъ ималъ предъ видъ винаги, че въ тия камари ще има единъ секретаръ, който ще бъде душата на камарата — човѣкъ съ висше образование, подготвенъ всестранно — плусъ нужния низшъ персоналъ и нищо повече. Споредъ менъ, нѣма нужда отъ председатели, подпредседатели и членове.

Главниятъ секретаръ, както е казано тукъ, е избираемъ. Обаче веднага следъ това въ чл. 23 се казва, че той може да бъде уволняванъ отъ министра!

Г. г. народни представители! Естествено е, че единъ такъвъ човѣкъ, който ще бъде зависимъ отъ министа на земледѣлието, не може да бъде самостоятеленъ и той не ще може да се прояви, за да бъде полезенъ всестранно за преуспѣването на тоя новъ институтъ — земледѣлскитъ камари.

Прочее, азъ смѣтамъ, че ще тръбва да се премахне тоя тежъкъ апаратъ, който представлява предвиденото въ законопроекта бюро, като непотребенъ, а цѣлата работа се възложи на секретаря на камарата, който да е независимъ. Той тръбва да се избира отъ общото събрание на земледѣлската камара и по сжщия начинъ тръбва да се уволнява, но не и отъ министа на земледѣлието.

По-нататкъ законопроектътъ предвижда и срдствата, които сж необходими, за да се тури въ движение апаратътъ на земледѣлскитъ камари. Съгласно чл. 37, предвижда се, както знаете, че приходитъ на земледѣлскитъ камари се състоятъ: отъ данѣка на земледѣлскитъ камари 2% върху поземелния налогъ; на единъ кубикъ продаденъ дървенъ материалъ отъ държавнитъ, общинскитъ и други обществени гори по 3 л., когато е за строежъ и по 1 л., когато е за горене; по 10 л. на издаденъ интизапски билетъ и отъ разни други постѣпления. Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти може да вписва въ бюджета на фондоветъ при сжщото субсидии на земледѣлскитъ камари.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че ще тръбва да потърсимъ отъ друго мѣсто нужнитъ ресурси за земледѣлскитъ камари. Тая практика на нови данѣци тръбва вече да я изоставимъ. Вие виждате, че днесъ нашето земледѣлско производство преживява такива моменти, такава голѣма криза, че ние сме принудени даже да отгнѣяваме и най-дребнитъ облози, каквито сж кринината и кантарината само и само да направимъ нашето производство що-годе конкурентноспособно. Предъ видъ тежкото положение на земледѣлското стопанство, казвамъ, ние сме принудени да премахнемъ всичко онова, което тежи върху земледѣлскитъ произведения. И сега на единъ пѣтъ създаваме нови даждия, нови данѣци, нови тежести за земледѣлското население. Смѣтамъ, че ресурси за този новъ институтъ ще могатъ да се намерятъ отъ сега сжществуващитъ данѣци. Най-после фондътъ за културни мѣроприятия при Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти може да даде тѣзи срдства; още повече, г. г. народни представители, ако въ тая форма, за която азъ пледирамъ, останатъ земледѣлскитъ камари, не ще сж потребни Богъ знае какви голѣми срдства. А що се касае до тѣхната културна деятелностъ, до тѣхната стопанска деятелностъ, естествено е, че фондътъ за културни мѣроприятия при Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти тръбва да имъ даде всички необходими срдства, защото той е предназначенъ асж за такива цели.

Въ чл. 41 е казано: „Министрътъ на земледѣлието и държавнитъ имоти може да разтуря нѣкоя земледѣлска камара, ако тя върши беззакония или явно не изпълнява опредѣленитъ ѝ отъ настоящия законъ задачи“, и следъ това назначава 3-членна комисия.

Г. г. народни представители! Ами това сж изборни институти. Ако бюрото, което ръководи дадена земледѣлска камара, се провини; ако секретарътъ не изпълнява своитъ задачи, по сжщия редъ, по който тия хора сж избрани и поставени на тия мѣста, тръбва да бъдатъ и премахнати. Какъ така единъ министръ може да отиде до тамъ, щото да се мѣси въ работата на изборнитъ учреждения и съ една заповѣдъ да ги разтуря и да назначава 3-членни комисии! Ами то ще стане сжщото, както при нашитъ об-

щински съвети. Не уйдисва ли нѣщо, ще му намѣримъ цаката — една заповѣдь, разтурямъ камарата и назначавамъ 3-членна комисия! Не, това не може, това не трѣбва да бѣде въ никой случай, защото по тоя пътѣ, и при онова малко, което биха могли да дадатъ камаритѣ, ние ще ги направимъ просто невъзможни и непотрѣбни институти. И азъ смѣтамъ, че чл. 41 въ тая форма не трѣбва по никой начинъ да остане въ законопроекта за земледѣлскитѣ камари.

Накрай, г. г. народни представители, трѣбва да кажа, че по принципъ ние ще гласуваме законопроекта, но веднага трѣбва да добавя, че въ никой случай не трѣбва да се бърза съ него да мине сега и на второ и трето четене. Отъ нѣколкото думи, които казахъ по законопроекта, вие виждате, че той е не само несвършенъ, но той е така искусствено стѣкменъ и така эле нагоденъ за нашитѣ условия, че въ тая му форма не само че нѣма да даде нѣкакви резултати, но той ще бѣде пакостенъ за земледѣлското производство. Смѣтамъ, че законопроектъ трѣбва да остане за идущата сесия, за да може всички компетентни лица и организации да кажатъ думата си по него и по тоя начинъ да можемъ въ идущата сесия да създадемъ нѣщо цѣлостно, завършено. Инакъ въ тая му форма ще го постигне участъта на закона отъ 1912 г. Въ сегашната му форма ние ще създадемъ не едни дейни институти, отговарящи на нашитѣ условия, а нови дембелханета, които ще бѣдатъ само пакостни за нашето земледѣлско стопанство. А намъ сѣ потрѣбни, г. г. народни представители, институти, които да отговарятъ на нашия битъ; институти, които нагаждайки се къмъ условията, при които се развива нашето земледѣлско стопанство, да отговарятъ едновременно и на културнитѣ и стопански условия въ нашата страна.

Председателствуващъ А. Христовъ: Съобщавамъ на г. г. народнитѣ представители, че отъ Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве е постѣпилъ законопроектъ за измѣнение и допълнение на закона за водоснабдяване на безводния Дели-Орманъ. (Вж. прил. Т. I, № 116)

Този законопроектъ ще бѣде раздаденъ на г. г. народнитѣ представители и поставенъ на дневенъ редъ.

Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Куртевъ.

И. Куртевъ (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Къмъ мотивитѣ на законопроекта, съ които г. министърътъ прави вѣрни констатации, нѣма какво да се прибави. Остава само пожеланията му да станатъ дѣло, въ което азъ още се съмнявамъ. Остава да видимъ въ недалечно бѣдеще обмислени реформи и правилни насоки въ най-важната областъ на нашето стопанство, въ която досега сѣ правени изолирани опити и скѣпи лутания, които не сѣ задоволили почти никой срѣди.

Предстои ни, г-да, да догонимъ напредналитѣ западноевропейски стопанства, но не като ги копираме дословно и буквално, а като се съобразимъ съ климатическитѣ и съ почвенитѣ, а най-важно — съ пазарнитѣ условия и възможности, да изградимъ планъ, за да дадемъ тласкъ на селското ни стопанство къмъ по-смислено и задоволително производство и творчество, да извадимъ най-последеляка отъ оная първобитност, мизерия и изостаналостъ, за която западниятъ свѣтъ, може би донѣкъде основателно, го таксува като получовѣкъ.

Ще дадатъ ли очакванитѣ резултати земледѣлскитѣ камари при твърде тѣснитѣ рамки, въ които ги поставя законопроектътъ, или тѣ ще станатъ нови бюрократически гнѣзда, както се съмняватъ мнозина, ще зависи не само отъ тѣхния качественъ съставъ, но и отъ подготвеността и широкия кръгозоръ на тѣхнитѣ ръководители — главнитѣ имъ секретари и Министерството на земледѣлието — които отъ практическитѣ изяснения, които ще получатъ отъ представителитѣ на народа, и отъ мненията на компетентнитѣ лица отъ тия камари ще трѣбва да съставятъ планъ за повдигане доходността на селското стопанство.

Нѣкои срѣди предлагатъ да ги причислимъ къмъ търговскитѣ камари, като къмъ съществуващитѣ сега три отдѣла — търговски, индустриаленъ и занаятчийски — прибавимъ още единъ — земледѣлски. Тая мисль се поддържа отъ срѣдитѣ около търговско-индустриалнитѣ камари, търговцитѣ и индустриалцитѣ, които, въоръжени съ опита на четвъртвѣковната си плодотворна дейность, смѣтаатъ, че биха играли сполучливо ролята на ръководители и че съ съгласуванитѣ усилия на всичкитѣ стопански съсловия у насъ бихме налучкали по-скоро правилния пътъ, по който трѣбва да бѣде тласнато общото народно

стопанство. Тоя въпросъ не е проученъ добре и всичкитѣ отрицателни възгласи, които чухме вчера тукъ отъ разни срѣди, споредъ менъ, сѣ прибързани. Може би тия отрицания да се дължатъ на професионаленъ егоизъмъ повече, отколкото на по-сериозни съображения. Нека по-скоро кажа, че азъ съмъ за отдѣлни земледѣлски камари, но не е излишно да разгледаме съображенията и на другата страна.

Какво казватъ противницитѣ на отдѣлното съществуване на земледѣлскитѣ камари? Тѣ казватъ, че никой не може да постави предѣлъ, да опредѣли догде се простиратъ интереситѣ на земледѣлца и откъде почватъ тия на търговеца и индустриалеца. Своитѣ произведения селанинтъ предлага на търговеца и индустриалеца въ суровъ и полуобработенъ видъ; търговецътъ, респ., индустриалецътъ ги сортира, преработва, рекламира и предлага както на вътрешния, така и на външния пазаръ въ по-другъ видъ. Отъ доброто качество на стоката иматъ еднакъвъ интересъ и тритѣ съсловия. Вѣрно е, че 95% отъ нашия износъ сѣ земледѣлски продукти, но сѣщо вѣрно е, че голѣма частъ отъ стойността, която се добива за тия продукти на външния пазаръ, е работнически трудъ, рента на вложения капиталъ и печалба на търговеца и индустриалеца. Стойността, напр., на нашитѣ тютюни, закупени отъ производителитѣ едва надминава единъ и половина милиарда лева, когато стойността на изнесенитѣ тютюни е около 2½—3 милиарда лева. Значи, остатъкътъ представлява стойността на работнически трудъ, рентата и печалбата. Износътъ на овощия, грозде, вино и други продукти е общо дѣло и на дветѣ съсловия — търговското и земледѣлското. Така е и съ зърненитѣ храни, брашната, кожитѣ, вълната, яйцата и други продукти. Доброто състояние на продукта и, най-важното, добритъ пазаръ единакво интересуватъ всичкитѣ съсловия. Доколкото ми е известно, г-да, въ бюджета на Софийската търговска камара е вписана една сума отъ 350.000 л. за търговско аташе въ Виена, съ назначение да следи и информира камарата за състоянието на пазара и да улеснява пласирането на овощията, гроздето, вината, зеленчуцитѣ и други нѣкои наши износни артикули. За сѣщата целъ е вписана въ бюджета на Русенската търговска камара една сума отъ 100 или 150 хиляди лева. Тия камари поддържатъ и информационни бюра въ София и въ Плевенъ. Ето, г-да, едно полезно сътрудничество, което не бива да се изпуска изъ предъ видъ. То сигурно би било още по-полезно, ако дветѣ съсловия чрезъ камаритѣ се държатъ въ контактъ и въ такъвъ случай биха се избѣгнали много противоречия и борби, както и излишни служби по информацията и пропагандата.

Търговскитѣ камари отъ нѣколко години вече работятъ въ чужбина за намиране пазаръ на нашитѣ земледѣлски продукти. Това, разбира се, ще бѣде една отъ главнитѣ цели и на земледѣлскитѣ камари. Не липсваха, разбира се, преди нѣколко години и курйози въ това направление. Така, напр., по препорѣжитѣ на единъ представител на Софийската търговска камара презъ 1928 г., ако не се лъжа, бѣха изнесени въ Виена нѣколко вагона червени домати, опаковани въ газени сандѣци, както се донасятъ и въ София. Тия домати не можаха да намѣрятъ купувачи въ Виена и следъ нѣколко дена, полугнили, бѣха хвърлени въ Дунава. Сѣщо така въ странство се изнесоха сливи, брусени съ прѣте, които загниха докато стигнатъ до мѣсто назначения си и не можаха да бѣдатъ дори изсушени. Разбира се, всички тия грѣшки може да се поправятъ. Търговскитѣ камари, въ своя стремежъ да дадатъ по-хубави продукти въ странство, не преставатъ да даватъ напѣтствия и наставления и на производителитѣ, и на търговци, което ще бѣде сѣщо една отъ важнитѣ задачи на земледѣлскитѣ камари.

Това сѣ, г-да, само нѣколкото допирни точки между тия две съсловия — земледѣлското и търговското. Съ общи усилия азъ смѣтамъ, че тѣ сигурно биха извоювали по-добро и по-завидно мѣсто на нашето земледѣлско производство, а пъкъ съ своето постоянно общуване тѣ винаги биха дали на съответнитѣ фактори — на министерствата, както и на Народното събрание — по-завършени, по-широко замислени и цѣлесъобразни планове, доклади и освѣтления по всички стопански въпроси.

Това сѣ въ кратце мотивитѣ на търговско-индустриалнитѣ камари, които желаятъ да привлѣкатъ земледѣлското съсловие въ своитѣ срѣди, както преди нѣколко години привлѣкоха занаятчийството, за което тогава се смѣташе, че, поради мномо противоречивитѣ интереси съ индустриалцитѣ, всѣкакво сътрудничество съ тѣхъ е изключено. Животътъ, разбира се, опроверга тия опасения, и днесъ никой не ще дрѣзне да ги раздѣли.

Този въпрос, г-да, трябва сериозно да се обсъди, да се даде възможност на компетентните срѣди у нас да се изкажат по-обстойно по него, и да не се вземат прибързани решения, които после мъжко се отмяняват. Защото се създават права на чиновници, на председатели и други, които при сливането на службите ще трябва да останат навън.

От друга страна, г. г. народни представители, окръжните съвети, които имат почти същите задачи и същото назначение, пилват много народни срѣдства и енергия. Има натрупан голѣм баласт и рутина, съ които държавата още не е решила да се справи, а обществото вече отдавна е отрекло полезността на тия институти, за премахването на които, ние, като партия, отдавна ратуваме.

Тия три института, г. г. народни представители: окръжните съвети, търговско-индустриалните камари и земеделските камари, за едни и същи почти цели или за такива, които взаимно се допълват, черпят своите голѣми срѣдства отъ голия грѣб на данъкоплатеца. И затуй азъ съмтамъ, че този законопроектъ ни е хвърленъ набързо. Желанието на г. министра да го направи само въ нѣколко часа законъ съ нищо не е оправдано. А той би могълъ да почака до идната сесия на тая или друга Камара, когато ще имаме мнението на всички заинтересовани компетентни срѣди както по формата, така и по състава и по задачите, които трябва да се възложатъ на тия камари. Ние имаме множество земеделски списания, голѣми кръжоци отъ аграристи и икономисти, мнението на които не може да ни бѣде безразлично. Критиката и обсъжданията както на компетентните срѣди, така и на вестниците, на списанията, на общественото мнение, не трябва да бѣдатъ избѣгнати що се отнася до такъв единъ важенъ въпросъ, какъвто е въпросътъ за земеделските камари. Инакъ тоя законъ може да има съдбата на погребения законъ отъ 1912 г. Отъ насъ се иска въ 48 часа да дадемъ мнение по него, да обсъдимъ всичкитъ му добри и слаби страни, което е физически невъзможно. Цѣли три месеца, г-да, ние работиме върху закона за покровителствуване на мѣстната индустрия, и днесъ отъ всички се признава, че той е приетъ прибързано и не отговаря на нуждитъ на времето.

Азъ бесспорно по принципъ съмъ за законопроекта, и, доколкото можахъ да го проуча вчера, ще дамъ своите бележки по него.

Съмтамъ, че щомъ земеделските камари ще съществуватъ като отдѣлни учреждения, нѣма защо да имъ даваме същитъ райони и същитъ седалища, които иматъ и търговските камари. Последните сж създадени съ огледъ на географското положение, търговското и индустриалното развитие на дадени области, което съвсемъ не е същото и за земеделството. Другъ е въпросътъ, ако се цели съгласуването на тѣхната дейностъ. Тогава по-добре е да ги слѣдемъ. Но като отдѣлни учреждения, азъ съмтамъ, че земеделските камари трябва да отговарятъ на стопанската физиономия на страната. Какъвъ смисълъ има, г-да, да имаме земеделска камара съ седалище и въ Русе, и въ Варна, когато Дунавската равнина, Делиорманътъ и Варненското крайбрежие сж били и си оставатъ зърнена площъ, съ полско скотовѣдство и доста добре застъпено лозарство, донѣкъде и десертното лозарство? Същото производство имаме и въ Бургаския и Старозагорския райони. Тѣ ще си останатъ житницитъ на България. И на земеделските камари не остава друго, освенъ да поощрятъ туй производство, като го подсилатъ съ скотовѣдство, лозарство и ония помощни отрасли, които сж възможни въ тия площи.

Специално за Софийския районъ, той трябва да се развие предимно съ огледъ на нуждитъ на голѣмия консомативенъ центъръ София, а Пловдивскиятъ, Хасковскиятъ и Кюстендилскиятъ окръжи, както и новитъ земи, съ своите специални култури: тютюнъ, оризъ, сусамъ, овощия, памукъ и др., както и съ обширнитъ си родопски и старопланински пасбища, иматъ съвсемъ другъ обликъ, друга физиономия. Дейността на земеделските камари въ тия райони трябва да бѣде насочена предимно за засилване именно на тия специални производства, като зърненото производство се остави на по-задень планъ, а нѣкъде да бѣде и съвършено изключено. Това е досежно районитъ.

По състава на камаритъ. И азъ, заедно съ другитъ оппозиционни оратори, намирамъ, че представителството на земеделското съсловие е слабо. Селскитъ кооперации, като юридически личности, обикновено ще бѣдатъ представлявани отъ своите директори и дѣководители, които въ повечето случаи не сж хора на производството, нито пъкъ познаватъ добре нуждитъ на селото. Остава ни третото съсловие, именно компетентнитъ държавни чиновници, къмъ които неправилно сж причислени и началникитъ на клоноветъ на Земеделската банка, хора безъ всѣкаква

подготовка и въ повечето случаи остарѣли и задебѣли бюрократи.

Терминътъ „партийни кооперации“ е много разтегливъ и би билъ лошо оръжие въ ръцетъ на партизанина. Азъ съмтамъ, че по двама представители на земеделското население и по единъ представител на компетентното чиновничество сж достатъчни и отговарятъ по-добре на предназначението на новия институтъ. Страхътъ, че ще бѣдатъ засилени крайнитъ елементи въ земеделскитъ камари, е неоснователенъ. Качествата на избирателя по чл. 12 отъ законопроекта, както и нашитъ изборни похвати, ни гарантиратъ сигурно надмощие надъ крайнитъ елементи.

Нѣщо по управлението на камаритъ. Четиричленното бюро на камарата е тежъкъ и скѣпъ апаратъ. Секретарътъ на камарата заедно съ необходимия помощенъ персоналъ би билъ достатъченъ за обслужване дѣлата на земеделската камара, а председателството трябва да бѣде почетна служба, тъй както е въ търговско-индустриалните камари. Помощниятъ персоналъ, който вѣроятно ще се състои отъ началници по отдѣлнитъ отрасли, сжщо трябва да има съвещателенъ гласъ въ земеделскитъ камари. Цензътъ за главния секретаръ, макаръ и строгъ, е непъленъ. 10-годишната служба не е достатъчна гаранция за подготвеността, ако той не се е проявилъ като добъръ икономистъ, сжщо и като добъръ познавачъ на тази областъ. Този главенъ секретаръ ще трябва да бѣде икономистъ или културенъ инженеръ, а неговитъ помощници — съответното специално образование. Зависимостта и уволнението на секретаря отъ министра на земеделството е една опасна наредба, която ще дава предимство на партизанина предъ компетентния. Уволнението, както и назначението, трябва да става отъ самата земеделска камара.

По бюджета на камарата. Г-да! Създаватъ се нови данѣни тежби, които, по моитъ пресмѣтания, ще надминатъ 20 милиона лева годишно. 7—8 милиона лева ще постѣпятъ отъ 2% върху поземелния данѣкъ, както и отъ данѣка върху общия доходъ за ония стопани, които иматъ надъ 100 хиляди лева доходъ отъ земеделство — чл. 27. Сжщо около 7—8 милиона лева ще постѣпятъ като добавѣчни такси за материалитъ, цѣли тѣ строителни или за оръбѣи, които се изсичатъ отъ нашитъ държавни и общински гори. Сжщата почти сума ще постѣпи и отъ индустриални билети, като се съмта, че въ страната ставатъ годишно отъ 600—700 хиляди прехвърляния на собственостъ на добитѣкъ. Наредъ съ уважасия г. Петко Дичевъ, азъ мога да кажа тукъ, че съ закона за земеделските камари се коватъ нови бюджети, нови данѣчни облагания и нови служби. Поземелниятъ данѣкъ, г-да, съ неминуемата му глоба и 10% за обществени бедствия, носи вече 130% връхнини и ние, вмѣсто облекчение, туряме новъ товаръ върху земята. Налогътъ върху дървенитъ материали е сжщо твърде чувствителенъ. Голѣмитъ такси, наложитъ по водоснабдяването и други още, както и низкитъ пазарни цѣни презъ тази година, докараха, щото много изсѣченъ дървенъ материалъ, особено въ източна България, да остане неизнесенъ или подаренъ само за таксата. Това прави нашитъ материали неконкурентноспособни и затуй ромънскиятъ вносъ постоянно се качва, върѣпки защитителнитъ мита, които гласувахме. Въ 1929 г. той вече надхвърля сумата 400 милиона лева.

Азъ бихъ се осмѣлилъ да посоча единъ източникъ, който би далъ нужднитъ ресурси за издрѣжката на тѣзи камари: трябва да се взематъ частъ отъ приходитъ на окръжнитъ постоянни комисии, както и г. министърътъ е мислил по-рано, като се освободятъ окръжнитъ постоянни комисии отъ грижитъ за земеделството. Тогава целта ще се постигне.

Чл. 41 отъ законопроекта е една опасностъ за правилния развой на земеделскитъ камари. Тоя членъ, както и многото стѣснителни разпоредби въ законопроекта, издава известна боязънъ, известенъ страхъ отъ състава на камаритъ и тѣхната дейностъ. И сѣкашъ нито тѣснитъ рамки, въ които се включватъ тия нови институти, и ограниченитъ задачи, които имъ се даватъ, не сж достатъчни, та трябва и да се разтурватъ, да се назначаватъ тричленки, отъ които толкова много страдатъ нашитъ общински съвети.

Съ тѣзи бележки азъ свършвамъ, като желая законопроектътъ въ комисията да добие по-свършена форма. За това, разбира се, трябва да има време, за да се чуятъ компетентнитъ преценки на ония срѣди, които боравятъ съ земеделство и съ стопанство.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Димитъръ Дрънски.

Д. Дрънски (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Критическият момент, който преживява днес Камарата, хич не е удобен да се третира въпросът за земеделските камари. За нещастие, никакъв интерес не се проявява към този законопроект, който съдържа материя и урежда въпроси, които сж отъ по-голям значение, бихъ казалъ, днесъ, отколкото въпроса, какъ ще се разреши реконструкцията, която е предизвикана отъ г. министър-председателя.

Н. Пждаревъ (д. сг): Реконструкцията не е поставена на дневен редъ.

Д. Дрънски (д): Г. г. министрите и народните представители се намиратъ нейде изъ тремоветъ, за да узнаятъ какъ ще се разреши въпросътъ за реконструкцията. Тъ не се интересуватъ днесъ отъ това, какъ да се подобри положението на нашето стопанство.

Д. Даскаловъ (з. в): Може ли такъв голъмъ въпросъ да се разглежда при такова положение, когато всички народни представители се занимаватъ съ въпроса за реконструкцията?

Д. Дрънски (д): Липсата на интересъ е доста характерна още повече и заради туй, защото самъ г. министърътъ на земледелието въ мотивитъ къмъ своя законопроектъ изтъква голъмото значение и голъмата нужда отъ създаването на този институтъ — земеделските камари. Той каза, че отъ 50 години насамъ живемъ самостоятеленъ политически животъ, постигнали сме значителни резултати, но все пакъ основитъ на нашия стопански животъ сж твърде слаби. Тъзи начални думи би тръбвало действително да накаратъ всички г. г. народни представители, при разглеждането на този законопроектъ, да вложатъ по-голямъ интересъ къмъ него, отколкото къмъ разискването на всъки другъ въпросъ отъ политически характеръ. При въпроса, който се третира, за нещастие, това не е така. Досега всъки ораторъ, който излъже на трибуната, говори може би само за да се запишатъ отъ г-да стенографитъ думитъ му; излага своитъ съображения, повече или по-малко вески и сериозни, одобрява или критикува законопроекта, народното представителство, обаче, отсъствува, защото този законопроектъ не го интересува.

Н. Пждаревъ (д. сг): Малко ли сме, бе г. Дрънски?

Д. Дрънски (д): Г. г. народни представители! Върно е, че нашата икономическа, стопанска дефиниция е земледелието, както самиятъ министъръ констатира това, 80% отъ населението се занимава съ земледелие.

Н. Пждаревъ (д. сг): 85%.

Д. Дрънски (д): 95% отъ милиардитъ, които се изнасятъ като производство отъ България, за да се подобри нашиятъ търговски балансъ, за да се добие чуждата валута, за която толкова много се говори отъ известно време насамъ поради стопанската криза, се дължатъ изключително на земледелското стопанство. Неуже ли тъзи две цифри не могатъ да предизвикатъ по-голямъ интересъ къмъ този законопроектъ? Неуже ли тукъ нма хора, които да разбератъ, че този въпросъ заслужава да бжде третиранъ съ по-голямъ интересъ, отколкото се проявява? Г. г. народни представители! Върно е, че нашето земледелие е първоизточникътъ на нашиятъ стопански блага и на нашиятъ богатства. Върно е сжщо и това, което констатира г. министърътъ, че по отношение на земледелието у насъ грижитъ сж били минимални. Азъ мога да кажа, че г. министърътъ може съ право да се възмущава и сърди, когато отъ 7—8 милиарда бюджетъ, за неговото министерство се отделятъ само 203 милиона — една троха за цялото стопанство на България, за източника на богатствата въ тая страна. Следователно, нужно е да се обмислятъ и взематъ мърки, за да се засили това земеделско стопанство, за което усилията на г. министра сж похвални, макаръ и понъкога да надскачатъ възможността за тѣхното реализиране. Все пакъ идеята съществува и като плодъ на тая идея днесъ се явява този законопроектъ за земеделските камари.

Друго едно печално нѣщо, което трѣбва да констатирамъ, е, че законътъ за земеделските камари отъ 1912 г. въ продължение на 20 години не е намѣрена възможностъ да бжде приложенъ. Не мога да кажа точно какви сж неговитъ постановления, но все пакъ това е една идея, една мѣрка за подобрене на нашето земледелие. Въ противовѣсъ на тая липса на грижи, въ противовѣсъ на това безразлично отнасяне къмъ нуждитъ на земледѣлца, на земледѣлското стопанство, ние имаме единъ законъ, който отъ три десетилѣтия, ако не повече, се мѣчи да фаворизира една индустрия, която, бихъ казалъ, е паразитна ин-

дустрия за нашата страна, защото не фаворизира абсолютно никакво производство, за да черпи отъ него първичнитъ материали за своитъ нужди. Той фаворизира най-вече текстилното производство. Ежегодно въ България се купуватъ вълна и прежди за около 700 милиона лева, за да се тъкатъ платове, които се продаватъ на мѣстното население. Това различие въ фаворизацията на производството у насъ е сжщо така една грѣшка — грѣшка въ отсъствието на фаворизиране на земеделското производство, грѣшка въ прекаленото фаворизиране на индустриалното производство. Азъ смѣтамъ, че този периодъ ще трѣбва да се изживѣе.

Виждаме, че усилията за подобрене на земледѣлското производство ставатъ отъ день на день все по-голѣми и по-голѣми. Трѣбва да признаемъ, че този законопроектъ за земеделските камари, съ който се създава единъ институтъ, характерътъ на който, споредъ мене, не е така ясно очертанъ отъ гледището на една по-реална полза, която той би могълъ да даде, намира нашето одобрение по принципъ, ние ще го гласуваме. Но смѣтамъ, че докато се дойде до неговото окончателно гласуване и до неговото приложение, той трѣбва да мине още нѣколко стадии на едно по-подробно и по-основно разглеждане; следователно, сждбата му е, следъ като мине по принципъ тукъ, да иде въ комисията, където да бжде основно разгледанъ.

Г. г. народни представители! Тѣй, както се създаватъ земеделските камари, тѣ иматъ за задача само да даватъ мнения и сведения на Министерството на земледелието или на други министерства относително фаворизирането, поощряването, засилването и подобренето на земледѣлското стопанство. Въ цѣлия законопроектъ азъ не намѣрихъ да се предоставя нито една по-сжществена инициатива на тѣзи камари, освенъ въ единъ пунктъ, въ който се говори, че тѣ иматъ правото да помагатъ, да даватъ съдействие на разнитъ учреждения и обществени организации въ района си, които работятъ за подобрене на земледелието и клоноветъ му. Това е може би единичниятъ пунктъ въ закона, чл. 3, по който земеделските камари по своя инициатива могатъ да предприематъ нѣщо. Въ останалата тѣхна дейностъ тѣхнитъ права се ограничаватъ само върху това, което е писано въ чл. 6: даватъ мнение въ опредѣлени случаи и още въ случаитъ, които посочи г. министърътъ. Но и тая инициатива на земеделските камари, споредъ чл. 3 на законопроекта, мене ми се струва, че е съвършено не на мѣстото. Тая инициатива е сжпната поради факта, че за да могатъ да я проявяватъ, тѣ трѣбва да добиятъ съгласието на Министерството на земледелието и държавнитъ имоти. Тѣ ще иматъ право да подпомогнатъ известни учреждения, които се занимаватъ съ земеделско стопанство — тогава гѣ ще действуватъ самостоятелно — но това тѣхно право може да бжде суспендирано отъ г. министра на земледелието, когато той пожелае. Така тази инициатива на земеделските камари се унищожава и тѣхното значение се намалява до минимумъ; тѣ ставатъ само едно съществено тѣло, което, като такова, вмѣсто да бжде въ размѣра на земеделските камари, би могло да бжде въ по-малкъ размѣръ — колективитетъ на хора, запознати съ въпроситъ и които биха могли да дадатъ мнение. На първо мѣсто, следователно, азъ смѣтамъ, че земеделските камари, тѣй както се създаватъ, трѣбва да добиятъ по-голѣма самостоятелност, една по-голѣма инициатива, едни по-голѣми права и въ упражнението на тѣзи права и на тази инициатива правото на министра на „вето“ да не съществува. Или ще бждатъ автономни учреждения, или да бждатъ подвластни изключително на министра, който съ една дума може да парира всѣко тѣхно решение по отношение на това, което е тѣхна инициатива — което, споредъ мене, е най-сжщественото — мощьта, която могатъ да оказватъ на известни институти.

Две думи и по въпроса, който се повдига тукъ — за начина на избирането и за състава на камаритъ. Азъ не мога да разбера защо въ една камара, която ще бжде едно избираемо тѣло, трѣбва да има лица чиновници, които ще бждатъ назначавани, а не избирани? Касае се да се даде възможностъ на самото земеделско население да избере свои компетентни представители, които знаятъ нуждитъ му, които знаятъ начина на производството, които знаятъ техниката му, които знаятъ професията, които знаятъ какъ може да се засили и подобри стопанисването: касае се да се създаде единъ институтъ, който ще изработва и посочва мѣрките, които ще се взематъ. Ако се смѣта, че този институтъ, така съставенъ, ще има въ състава си хора недостатъчно компетентни да изнесатъ тази задача на гърба си и ще има нужда отъ просѣтеното мнение на други хора, въ такъвъ случай би могло къмъ избиранитъ лица, които ще взематъ решения, да се прибавятъ и други лица, да се

приемат чиновници съ право на съвещателен глас, да дават мнения и да оказват съдействие. Въ всички случаи вземането на решения от страна на камарата, съставянето на планове, даването на мнения по ред въпроси трябва да бъде изключително право на хората на професията, които въ своя колективитет, образувачи камарата, ще вършат тази работа. Мене ми се струва, че такъв е и съставът на търговско-индустриалните камари. Въ търговско-индустриалните камари не влизат чиновници, посочени от министъра, а хора, избрани от сръдата на търговците и индустриалците, от тяхната колегия; тѣ се свикват на съветъ, тѣ вземат решения, тѣ определят нуждите, които има да се задоволяват, и начина, по който тия нужди трябва да се задоволят.

Говори се, ще говоря и азъ по въпроса за различаването, за категоризирането на нашите земеделски кооперации на кооперации партийни и кооперации безпартийни. Това различаване не може да намѣри основание нито въ целия този законопроектъ, нито въ общия законъ за кооперациите, който не прави таква разграничение на партийни и непартийни кооперации. Кооперациите сѣ единъ институтъ, създаденъ съгласно закона за кооперациите. Тѣ иматъ определени функции, които законътъ предвижда за тѣхъ, и опериратъ по определенъ отъ закона начинъ — представяватъ сметки, баланси и пр. Но никѣде таква различаване на кооперациите на партийни и безпартийни въ закона не съществува. Това е едно положение, което, ако законно не се уясни, оставя мѣсто за много възможни, не искамъ да кажа злоупотребления, но бихъ казалъ своеволия и самоволия при преценката, коя кооперация е партийна и коя безпартийна. Е ли това право на министъра на земледелието, е ли това право на единъ съдъ, има ли очертани факти и данни, отъ които ще може да се заключи, че едната кооперация е партийна и безпартийна? Дали фактътъ на участието на нѣкои партизани я очертава като партийна кооперация, или другъ нѣкакъвъ критерий ще се намѣри, за да се очертае като такава? Тая липса на единъ законенъ критерий именно прави опасна тази терминология, която е вложена въ законопроекта, разграничаваща кооперациите на партийни и безпартийни. Бихъ разбралъ, ако ми се кажеше, че партийна кооперация е тази, която — какъ да ви кажа — е регистрирана въ нѣкое партийно бюро или пъкъ съществува като такава. Но фактътъ, че въ известна кооперация — а това е въ всички кооперации — участвуватъ хора отъ нѣкои партии или отъ една партия, не прави още кооперацията партийна. Тя си остава чиста кооперация, която има правото, споредъ мене, по силата на закона, да участвува въ избора за състава на тия камари.

Това е единъ въпросъ, който заслужава малко критика, по който би трябвало дебатите да бъдатъ по-продължителни, за да може да се разясни той по-добре. Но понеже това не може да стане тукъ, то трябва да стане въ комисията.

Д. Каранешевъ (д): Точно при този текстъ на законопроекта ще се създаде партизанство въ кооперациите; ще се опартизаниятъ и неопартизаниятъ.

Д. Дрънски (д): Абсолютно вѣрно, защото тогава своеволието на единъ човѣкъ ще посочва коя кооперация е партийна, и действително ще я обърне на партизанска, ако не е била такава по-рано.

Говори се и се прави сѣщо така критика, че у насъ три института ще кумулиратъ функциите си следъ създаването на земеделските камари по представения законопроектъ: това сѣ окръжните съвети, отъ една страна, търговско-индустриалните камари, отъ друга страна, и, отъ трета страна, ще бъдатъ бъдещите земеделски камари. Тия три института ще иматъ функции, които ще се кумулиратъ, ще се надпоставятъ и, следователно, ще стане една бъркотия, една конфузия въ правата на тия отделни институти, поради което нѣма да има правилно разрешение на въпросите, които сѣ поставени. Ето защо и този въпросъ заслужава внимание. Трябва всичко, което съществува въ другите институти като грижа за земеделското стопанство, да се отдели отъ тѣхъ и да се предаде на специалните земеделски камари.

Г. г. народни представители! Азъ ви загатнахъ вече на два пѣти тукъ, че е възможно съ този законъ да се върши партизанство — първо, съ факта, че министърътъ може да ограничава дейността на камарите, като имъ ограничава помощта и, второ, съ факта, че министърътъ има право да каже кои кооперации сѣ партийни и кои безпартийни. Въпросътъ за постоянните бюро на земеделските камари ми се вижда малко неправилно поставенъ и разрешенъ въ законопроекта. Право или криво, земеделските камари

ще иматъ своето постоянно бюро, както търговско-индустриалните камари иматъ бюро, както окръжните съвети иматъ своите постоянни комисии. Това бюро се състои отъ членове и отъ единъ главенъ секретаръ.

Има едно, така бихъ казалъ, флангантно противоречие касателно съдбата на този главенъ секретаръ, който може да бъде избранъ само отъ общото събрание, като се назначава съ указъ, а може да бъде уволненъ само съ указъ, по нареждане на министъра на земледелието, безъ да се вземе мнението на тази земеделска камара, която го е избрала. Следователно, правата на земеделската камара въ това отношение сѣ подчинени, се унищожаватъ, или, по-право казано, тѣ се упражняватъ отъ едноличната воля на министъра на земледелието. И това е единъ дефектъ, споредъ мене, въ законопроекта, който трябва да бъде изправенъ.

Г. г. народни представители! Говори се за материалните тежести, които ще се предизвикатъ съ създаването на този законъ. Единъ институтъ, който се създава, ще повлече повече или по-малко такива тежести. Тия тежести, споредъ моите изчисления, нѣма да бъдатъ по-малко отъ 20 милиона лева, ако действително се създадатъ 5 земеделски камари, тъй както имаме 5 търговско-индустриални камари. Но въпросътъ не е въ това, че ще има тежести, а какъ и отъ кого ще се понесатъ тия тежести.

Вѣрно е, че разходите ще се покриватъ отъ приходите, специално предвидени въ този законопроектъ, но вѣрно е сѣщо така, че специално предвидените въ този законопроектъ приходи ще отекчатъ значително положението на нашия земеделецъ, на нашето земеделско стопанство. И безъ туй има създадени доста много връхнини, за разни нужди и за разни институти у насъ, въ формата на проценти върху данъците, за да не се знае точно какво единъ земеделецъ или гражданинъ има да плаща. Тия свръхтежести, тия все нови и нови проценти върху данъците, безспорно, отекчатъ положението. Желателно е отъ това гледище, понеже министерството разполага съ известни фондове, да отдели, ако е възможно, отъ тия фондове необходимите суми за обзавеждане на тия земеделски камари.

Азъ бихъ намѣрилъ и други пунктове да разкритикувамъ, но сметамъ, че задачата на всеки народенъ представител, който излиза да говори по принципъ по единъ законопроектъ, е не да говори отделно по всички текстове, нито по отделните глави — това може да стане на второто четене, а само да изкаже мисли относително необходимостта, полезността, нуждата отъ института или отъ мѣроприятията, които се предвиждатъ съ единъ законопроектъ.

Ето защо, завършвайки, азъ дължа да заявя, че нашата група ще гласува по принципъ за този законопроектъ, но желае се неговото преработване да стане въ едно време на по-голямъ спокойствие — а не въ една атмосфера на възбуденостъ поради въпроса за реконструкцията — и при единъ по-голямъ интересъ къмъ този важенъ законопроектъ, който засѣга много големи интереси.

Съ това завършвамъ моята речъ и моля, следъ приемането на законопроекта по принципъ, непременно да се изпрати въ комисията, за да бъде разгледанъ по-обстойно.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Величко Кознички.

В. Кознички (нац. л): (Отъ трибуната) **Г. г. народни представители!** България е предимно земеделска страна. 80% отъ населението ѝ се занимава съ земеделие. 95% отъ производството, което България изнася навънъ, е тоже земеделско. Въпреки всичко това, обаче, много малки грижи, или по-право казано, недостатъчно грижи държавата е отдавала за развитието, за преуспяването на земеделието. Това се вижда отъ жертвите, които държавата прави. Въпреки исканията на кредити отъ сегашния министъръ на земеделието, както това е ставало и въ миналото, Народното събрание е било не дотамъ благосклонно къмъ отпускането на тия кредити. Тѣ сѣ били винаги недостатъчни.

Всичко онова, което трябва да се черпи като държавенъ доходъ, като доходъ на самото население, иде отъ земята и ние трябва да разберемъ веднѣжъ за винаги, че тамъ трябва да бъдатъ обърнати погледите ни. Отъ развитието на земеделието, отъ неговото усъвършенстване, отъ пригаждането му за по-рационално обработване, тъй както става въ другите страни, зависи и нашиятъ бъдещъ успѣхъ — какви доходи да получаваме. Азъ сметамъ, че народното представителство съзнава всичко това и ако

досега не е отговорило на тѣзи нужди, надѣвамъ се, че въ бъдеще ще направи потребното.

Прави ми лошо впечатление фактътъ, че въ 1912 г. се създаде законъ за земеделѣлскитѣ камари и въ продължение на толкова години досега този законъ не се прилага. Нѣма законъ въ нашата страна, който да е ималъ тая зла участъ, като този тѣй важенъ законъ. Въ 1912 г. Народното събрание е съзнало необходимостта отъ земеделѣлскитѣ камари, отъ подтикъ на земеделѣлието, отъ нуждата да се чуятъ мнения непосредствено отъ самитѣ земеделѣлци и, въпреки че толкова много министри на земеделѣлието сѣм се изредили досега, законътъ си остана неприложенъ. Това е печаленъ фактъ. Нека да се надѣваме, че този законопроектъ за земеделѣлскитѣ камари ще се приеме и приложи. Азъ се обявявамъ за него отъ името на нашата парламентарна група и се надѣвамъ, че ще се направятъ надлежнитѣ поправки въ комисията, и ако въ тая сесия е невъзможно, поне въ следващата сесия ще го видимъ като законъ.

Г. г. народни представители! Въ България търговското съсловие е по процентъ много по-малко отъ земеделѣлското. Въпреки това, ние имаме търговско-индустриални камари, които работятъ редовно, а нѣмаме земеделѣлски камари. На какво се дължи това? Защо търговско-индустриалнитѣ камари да функциониратъ и да даватъ своитѣ благотворни резултати, а земеделѣлскитѣ камари да не съществуватъ, въпреки това, че има законъ за тѣхъ? Отговорътъ е лесенъ. Разнитѣ правителства сѣм обръщали внимание повече на търговското съсловие, макаръ то да е малко; за него хората отъ властта, отъ правителствата сѣм се интересували повече, близки до правителството сѣм могли да дадатъ животъ на това съсловие, когато обратното би трѣбвало да е: по-рано е трѣбвало да съществуватъ земеделѣлскитѣ камари, а следъ това търговско-индустриалнитѣ камари, или най-малкото — трѣбвало е да съществуватъ едновременно и единитѣ и другитѣ.

Въ законопроекта се предвиждатъ петъ земеделѣлски камари. Каза се тукъ, че има мнение въ нѣкои сѣди, щото земеделѣлскитѣ камари да бждатъ присъединени къмъ търговско-индустриалнитѣ. Мене ми се струва, че тоя въпросъ трѣбва да се проучи. Моето лично мнение е, че земеделѣлскитѣ камари трѣбва да съществуватъ отдѣлно, като отдѣлни институти, които да се занимаватъ специално съ земеделѣлскитѣ въпроси.

Г. г. народни представители! И окръжнитѣ съвети у насъ се занимаватъ съ земеделѣлско-стопански въпроси; ако щете, по-голямата частъ отъ тѣхната работа е тѣкмо земеделѣлско-стопанска. Съ създаването на земеделѣлскитѣ камари, на окръжнитѣ съвети се отнематъ тѣзи функции. Асѣм окръжнитѣ съвети, както сѣм у насъ сега, сѣм излишни, даже вредни. Обществено мнение въ България е противъ тѣхъ. Тѣ сѣм недееспособни и не даватъ очакванитѣ резултати. Ето защо въ нашата страна се издигатъ гласове за премахването на окръжнитѣ съвети и постояннитѣ комисии.

Като демократиченъ институтъ, окръжниятъ съветъ би билъ полезенъ въ една демократична страна, защото окръжнитѣ съвети не сѣм нищо друго, освенъ окръжни народни събрания, които се занимаватъ специално съ интереситѣ на окръжията. Но това става тогава, когато държавата, народътъ изобщо, има достатъчно сѣдства за тѣхното издържане. Но когато тия окръжни съвети сѣм се обърнали на партийни гнѣзда, въ които ставатъ разправии и се охранватъ известни личности, и ползата отъ тия съвети е много малка, ще има много гласове въ нашата страна за премахването на окръжнитѣ съвети. И азъ съмъ единъ отъ ония, които искатъ окръжнитѣ съвети да се премахнатъ. Грижитъ на окръжнитѣ съвети ще се прехвърлятъ къмъ други ведомства, къмъ държавнитѣ институти, като се премахне единъ излишенъ товаръ за населението — връхнитѣ отъ данѣцитѣ, които сега отиватъ за окръжнитѣ съвети. Но премахването на окръжнитѣ съвети още повече се улеснява сега съ приемането на закона за земеделѣлскитѣ камари, защото последнитѣ ще взематъ известна частъ отъ службата на окръжнитѣ съвети; а колкото се касае до другитѣ служби на окръжнитѣ съвети, тия служби могатъ да преминатъ върху други ведомства.

Г. г. народни представители! Идеята за създаване земеделѣлски камари е отлична; тия камари ще дадатъ добри резултати, но ще зависи отъ това, какъ ще се приложи законътъ, какъ ще се премахне възможността да бждатъ тия камари партизански гнѣзда, за да не омръзватъ на народа, както това стана съ окръжнитѣ съвети. Това вече ще зависи отъ партийнитѣ водачи, ще зависи отъ самия народъ, отъ начина на създаването на тия камари. Въ земеделѣлскитѣ камари трѣбва да липсва каквото и да е

партиенъ егоизмъ. Тамъ трѣбва да отидатъ най-добритѣ земеделѣлци, земеделѣлцитѣ по професия, а не земеделѣлцитѣ по партийни убеждения — напр., Българскитѣ земеделѣлски съюзъ. Тамъ трѣбва да отидатъ земеделѣлци по занятие, които сѣм отдадени на тая професия, които я познаватъ много добре и които желаятъ да служатъ не само на своитѣ интереси, но и на народа съ своитѣ познания, съ своитѣ разбирания.

Ако ние, г. г. народни представители, приемемъ, че въ земеделѣлскитѣ камари трѣбва да влѣзатъ само земеделѣлци, има опасностъ да обрнемъ тия камари на партизански гнѣзда. Струва ми се, че хората, които сѣм внесли настоящия законопроектъ, желаятъ въ състава на земеделѣлскитѣ камари да влѣзатъ една трета земеделѣлци по професия, втората третина да се избиратъ отъ непартийни кооперации, а третата третина да бждатъ чиновници по земеделѣлието. Каза се тукъ, че чиновницитѣ трѣбва да ги изключимъ отъ земеделѣлскитѣ камари, защото сѣм чиновници, бюрократи, не познаватъ, както казватъ нѣкои, земеделѣлската професия и затова трѣбва да бждатъ отстранени. Това може да е желателно; но азъ съмъ за оставянето на първо време на чиновници по земеделѣлието въ земеделѣлскитѣ камари. Повече съмъ на мнение да не се допускатъ представители на земеделѣлско-стопанскитѣ кооперации, защото самитѣ кооперации се състоятъ отъ земеделѣлци. Щомъ като ще се избиратъ и безъ това въ земеделѣлскитѣ камари земеделѣлци, по-добре е $\frac{2}{3}$ отъ състава на земеделѣлскитѣ камари да бждатъ избрани отъ земеделѣлцитѣ, а само $\frac{1}{3}$ да бждатъ чиновници по земеделѣлието. Така е по-правилно да се действа, защото по този начинъ ще отхвърлимъ упрѣка, който се прави, че този законопроектъ изключва тѣй нареченитѣ партийни кооперации да иматъ представителство въ земеделѣлскитѣ камари.

Мжчно е да се опредѣли кои кооперации сѣм партийни. Ще зависи отъ усмотрението на министра-партизанинъ, който може да приеме за непартийни онѣзи земеделѣлски кооперации, които той желае да бждатъ представени, а да отхвърли други. Тогава тоя законопроектъ нѣма да има никакъвъ смисълъ. Той ще бжде повече вреденъ и ще внесе повече партизанство въ земеделѣлскитѣ камари. Желателно е представителството на земеделѣлскитѣ кооперации да бжде отстранено, като чисто и просто $\frac{2}{3}$ отъ състава на земеделѣлскитѣ камари бждатъ представители, избрани отъ земеделѣлцитѣ, а $\frac{1}{3}$ бждатъ чиновници по земеделѣлието. Така ще бжде по-правилно. Но и по това се спори. Компетентнитѣ лица ще иматъ възможностъ да се изкажатъ по този въпросъ.

Законопроектътъ сега се разисква на първо четене и не ще може въ тая сесия да стане законъ, защото сме въ края на сесията; той ще остане за следващата сесия и ще има достатъчно време да се изкажатъ върху него компетентнитѣ лица, за да станатъ надлежнитѣ поправки въ него.

Г. г. народни представители! Азъ мисля, колкото се касае до правата на земеделѣлскитѣ камари, че тия права трѣбва горе-долу да се приравнятъ съ правата на търговско-индустриалнитѣ камари. Както последнитѣ могатъ да даватъ известни мнения, задължителни или не, така, по подобие на тѣхъ, трѣбва да бжде и тукъ. Тѣй както сѣм предвидени тия права въ чл. 3 отъ законопроекта за земеделѣлскитѣ камари, последнитѣ ще иматъ само съветателенъ гласъ — да даватъ мнение по този или онзи въпросъ. Това не е лошо. Но въ всѣки случай, желателно е тѣхнитѣ права да бждатъ разширени по подобие, както казахъ преди малко, на онѣзи права, които иматъ търговско-индустриалнитѣ камари.

Колкото се касае до въпроса решенията на земеделѣлскитѣ камари да могатъ да влѣзатъ въ сила, да сѣм законни, безъ утвърждение отъ надлежния министъръ, азъ съ това не съмъ съгласенъ. Бихъ желалъ решенията имъ да бждатъ законни, следъ като получатъ санкция отъ министра на земеделѣлието.

Г. г. народни представители! Трѣбва да се пазимъ отъ известния вече бюрократизмъ въ разнитѣ учреждения, да го отстранимъ поне тукъ. Съгласно законопроекта, уредява се едно бюро — единъ видъ като постоянна комисия на земеделѣлската камара — понеже тѣ ще се събиратъ само за 20 дни презъ годината. Такова бюро за земеделѣлската камара е голѣмо. То има да изпълнява само решенията на камарата. Въ такъвъ случай нѣма защо да се назначаватъ толкова хора, защото всичко това ще бжде свързано съ голѣми разходи. И азъ се присъединявамъ къмъ изказанитѣ вече мнения, че е достатъчно да има само единъ секретаръ на земеделѣлската камара — разбира се, той ще бжде платенъ — който да привежда въ изпълнение всички решения на камарата и който ще се занимава съ текуцитѣ въпроси. Уволнението и назначава-

нето на този секретарь трѣбва да става само отъ камарата. Погрѣшно е това, което се иска да се прокара въ законопроекта — уволнението на този секретарь да става отъ министъра. Секретарьтѣ тогава нѣма да е нищо друго, освенъ единъ обикновенъ чиновникъ на министъра на земледѣлието.

Ние досега сме свикнали да считаме — понякога е така — че лицата, които се назначаватъ отъ известенъ министъръ, сѣ повече партизани и приятели на властващата партия. Би могло, за да се избѣгне партизанството въ този случай, камарата сама да назначава секретаря и той да се уволнява отъ нея, безъ да има нужда отъ утвърждаване отъ надлежния министъръ.

Г. г. народни представители! Идеята, както ви казахъ, за земледѣлскитѣ камари се възприема не само защото тя е възприета въ чуждитѣ страни, където е дала своитѣ добри резултати, но тя трѣбва да бѣде възприета и отъ насъ, както ви казахъ, и по съображения чисто, така да се каже, мѣстни, отъ локаленъ интересъ. Сега, въ това време, когато тѣй много се говори и се агитира между селското население, че не се прави нищо за него, всички погледи на държавата, на виднитѣ ѝ представители, трѣбва да бѣдатъ обърнати къмъ него. Нека да дадемъ да разбере нашето селско население, че държавата се грижи и интересува за него, че неговитѣ интереси сѣ близко до нашето сърдце.

Колкото се касае до срѣдствата за издрѣжка на земледѣлскитѣ камари, тукъ вече се поставяватъ известни нови тегоби върху народа. По смѣткитѣ, които преждоговорившиятъ даде, тия тегоби ще бѣдатъ около 20 милиона лева годишно — а то е вече единъ новъ товаръ върху населението. Идеята е отлична, но не желаемъ да плащаме повече данѣци. И безъ това данѣчниятъ товаръ е голѣмъ. Трѣбва да намѣримъ начинъ, по който тия 20 милиона лева да не се плащатъ — т. е. разходитѣ да станатъ, но да не се взематъ отъ гърба на народа.

Азъ мисля, че държавата, отъ срѣдствата, които е прибирала досега, трѣбва да отдѣли тия 20 милиона лева. Новитѣ облагания, които се предвиждатъ, трѣбва да се отхвърлятъ. Азъ мисля, че въ бюджета на Министерството на земледѣлието трѣбва да се отдѣли нужната сума отъ 20 милиона лева, безъ да се налагатъ нови данѣци. Само тѣй би трѣбвало да постигнемъ сега, при това тежко стопанско и финансово положение на страната. Защото щомъ като разберемъ нашиятъ народъ, че му се налагатъ нови данѣци, каквато и да е хубава идеята, ще каже: „Оставете тази хубава идея за друго време, когато ще имаме възможностъ да плащаме; сега се намираме въ невъзможностъ даже и тия данѣци, които има, да плащаме. Защо ни налагате нови данѣци?“

Ето защо азъ препорѣчвамъ да стане тази поправка отъ комисията, като се премахнатъ новитѣ облагания и разходитѣ за земледѣлскитѣ камари бѣдатъ предвиждани въ държавния бюджетъ.

Председателствуващъ А. Христовъ: Съобщавамъ на г. г. народнитѣ представители, че е постигналъ отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда законопроектъ за преексплуатация отъ районния земледѣлски кооперативенъ синдикатъ „Общъ подеъмъ“ въ гр. Провадия върху държавата правото за експлоатация на вѣчни времена каменосолнитѣ обекти, принадлежащи на сѣщия синдикатъ. (Вж. прил. Т. I, № 117)

Този законопроектъ ще бѣде разпаденъ на г. г. народнитѣ представители и поставенъ на дневенъ редъ.

Други оратори нѣма записани, обявявамъ дебатитѣ за приключени.

Има думата г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти.

Министъръ Д. Христовъ: Г. г. народни представители! По внесения законопроектъ отъ мене за земледѣлскитѣ камари азъ нѣма да говоря подробно, нито ще произнасямъ пространна речъ. Всички народни представители дълбоко сме убедени, че земледѣлието, бидейки първоизточникътъ на всички материални блага, ще трѣбва да бѣде насърчавано, ако искаме, щото въ бѣдеще да превъзмогнемъ всички трудности, всички мъчности и затруднения отъ културно и стопанско естество. Върху тази аксиома има ли нужда да се спирамъ? Азъ ще повторя, че всинца ние тукъ, отъ лѣво и дѣсно, сме обединени и единодушни, що се отнася до това.

Г. г. народни представители! Азъ съмъ ималъ случай и другъ пътъ да казвамъ, и то не веднѣжъ, че голѣмиятъ въпросъ за мене е въпросътъ за повдигане производството въ страната ни. Колкото и тази мисль да не интересува българското политиканство, тя ще се наложи, и ако на този въпросъ горе, въ политическитѣ върхове, не отда-

ватъ голѣмо значение, моята утѣха е, че населението постепенно взима въ своитѣ рѣце голѣмитѣ въпроси; благодарение на това тѣ ще бѣдатъ наложени съ течение на времето; на тѣхъ ще започне да се отдава по-голѣмо внимание и тѣ, лека-полека, ще станатъ центъръ на цѣлия нашъ стопански и общественъ животъ.

Г. г. народни представители! Азъ не отдавамъ онова голѣмо значение на земледѣлскитѣ камари, каквото значение имъ се отдаваше отъ г. г. ораторитѣ. По моето разбиране, мисията и призванието на земледѣлскитѣ камари е по-скромно. Ако тѣ изпълнятъ тази своя скромна мисия, азъ ще бѣда доволенъ. Отъ земледѣлскитѣ камари искамъ да издигнатъ като лозунгъ и да обединятъ селско-стопанската мисль; да мобилизиратъ всички енергии въ селото; да привлѣкатъ и обединятъ селската интелигенция за творческа работа; да обединятъ и оживотворятъ всички онѣзи институти, които сѣ създадени и създаватъ въ нашето село за тая целъ — кредитни кооперации, селско-стопански комитети и пр. Азъ ще бѣда доволенъ, ако тѣ ще съумѣятъ да стимулиратъ инициативитѣ и да стегнатъ всички онѣзи интелектуални сили въ нашето село, които сѣ необходими за селско-стопанския прогресъ на страната. Колкото и остроумни да бѣдатъ законитѣ, които се създаватъ, и колкото и да сѣ тѣнки тѣхнитѣ постановления, тѣ ще останатъ безъ значение и нѣма да окажатъ желаното влияние върху прогреса на страната, ако тѣ не станатъ живо дѣло и истински фактори, за да творятъ прогреса и напредѣка на страната ни. За това пъкъ е необходимо да привлѣчемъ ползотворнитѣ инициативи на интелигенцията въ селото и да я школуваме — да създадемъ и привлѣчемъ обществената мисль въ селото върху тѣзи въпроси и да я съсрѣдоточимъ върху тѣхъ. Ако земледѣлскитѣ камари съумѣятъ да съдействуватъ на това дѣло, азъ ще считамъ, че тѣ сѣ изпълнили предостаточно своето предназначение. Земледѣлскитѣ камари нѣма да се намѣсватъ въ работитѣ на окръжнитѣ съвети. По моитѣ разбирания, тѣ нѣма да се занимаватъ съ нищо друго, освенъ да изследватъ и изучаватъ стопанскитѣ въпроси и да мобилизиратъ, както вече казахъ, енергиитѣ и инициативитѣ. Кой каквото ще да казва, но азъ съмъ длъженъ още веднѣжъ да повторя, че голѣмитѣ въпроси на българското село сѣ издигнати на пръвъ планъ, и ако тѣ не се чувствуватъ тукъ, въ София, селото ги разбира и то ги поема въ своитѣ рѣци. Ако земледѣлскитѣ камари ще способствуватъ и ще съдействуватъ въ това дѣло, тѣ, убеденъ съмъ, ще изпълнятъ великолепно своята роль.

Азъ изслушахъ съ благодарностъ мненията, изказани отъ трибуната и, за да дамъ доказателство за това, съгласенъ съмъ, щото законопроектътъ — който, още веднѣжъ повтарямъ, ни обединява въ своитѣ принципи — следъ като бѣде гласуванъ отъ Народното събрание на първо четене, да се изпрати въ комисията и да се постави на дневенъ редъ не утре или други день, а чакъ презъ идущата сесия, за да имате, г. г. народни представители, пълна възможностъ да го проучите и да допринесете за най-разумното разрешение на засегнатитѣ въ него въпроси. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Моля ви, прочее, г. г. народни представители, да гласувате по принципъ законопроекта, като бѣдете увѣрени, че съ това вършитѣ едно полезно дѣло за стопанското превъзможване на селска България, вънъ отъ което всѣкакви политически или каквито и да бѣдатъ други комбинации нѣма да разрешатъ голѣмитѣ въпроси на майка България. Азъ съмъ не само съгласенъ законопроекта да отиде въ комисията но и ще моля да се обърне внимание тамъ на всички онѣзи пожелания и полезни мисли, които се изказаха отъ трибуната.

Следъ тия мои изявления, надѣя се, че вие ще гласувате законопроекта по принципъ и че той ще бѣде изпратенъ въ комисията. (Ръкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Ще се гласува. Които приематъ на първо четене законопроекта за земледѣлскитѣ камари, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Н. Пѣдаревъ (д. ср): Единодушно.

Председателствуващъ А. Христовъ: Единодушно се приема.

Министъръ Д. Христовъ: Моля ви, г. г. народни представители, да се съгласите да се пререди дневниятъ редъ, като се премине къмъ разглеждането на точка осма — одобрение предложението за разрешаване на Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти да задържи на държавна служба руския подданикъ Ернестъ Кютнеръ въ държавния конезаводъ „Кабиукъ“.

Той е служил 6—7 години, сега срокът му изтича и е нужно разрешението на Народното събрание, за да може да се задържи на служба. Аз ще ви моля да разрешите да остане на служба за един срок от още три години пред вид на това, че той е полезен за службата, а най-важното — защото нѣмаме хора. Колкото агрономи имаме, гѣ всички сѣ ангажирани въ масовата работа въ селата.

С. Яневъ (с. д): Много станаха тѣзи руснаци, а нашитѣ българи специалисти стоятъ безъ работа.

Министъръ Д. Христовъ: Посочете ми единъ агрономъ или ветеринаренъ лѣкаръ, за да ги назнача. — Азъ не познавамъ този човѣкъ, г. г. народни представители, и бѣдете увѣрени, че се ръководя единствено отъ интереса на службата.

Председателстващъ А. Христовъ: Които сѣ съгласни да се премине къмъ разглеждането на точка осма отъ дневния редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете предложението.

Секретаръ Г. Кръстевъ (д. сг): (Прочита предложението изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 111)

Председателстващъ А. Христовъ: Които одобряватъ предложението за разрешаване на Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти да задържи на държавна служба, за срокъ отъ три години, руския подданикъ Ернестъ Кютнеръ, управител на фермата при държавния заводъ за добитѣкъ „Кабиюкъ“ край гр. Шуменъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. II, № 85)

Д. Даскаловъ (з. в): Толкова българи сѣ свършили земледѣлски училища и сѣ се специализирали, а вие приемате на служба чужди подданици!

Министъръ Д. Христовъ: Нѣма кандидатъ български подданикъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Понеже комисията не е готова съ законопроекта за уреждане собствеността и залога на движимости и пр., ще изоставимъ разглеждането на точка втора отъ дневния редъ.

Пристъпваме къмъ точка трета отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ търговския законъ относно публичнитѣ влагалища.

Моля г. докладчика да докладва законопроекта.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“

за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ търговския законъ относно публичнитѣ влагалища“.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ заглавието на законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 1. Заглавието предъ чл. 413 става: „За публичнитѣ влагалища“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 1, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 2 Въ чл. 413, алинея втора, думата „помѣстенитѣ“ става „вложенитѣ“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 2, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 108.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 3. Чл. 414 се измѣнява така:

Публични влагалища могатъ да откриватъ както огдѣлни лица, тъй и дружествата. Тѣ сѣ длъжни да заявяватъ въ надлежния окръженъ сѣдъ за регистриране на фирмата и за начина на представянето и подписването ѝ. Регистрирането се публикува въ „Държавенъ вестникъ“ и само следъ това предприятието може да почне работата си.

Регистрирането на фирмата се допуща само ако се установи, че предприятието разполага съ свой собственъ капиталъ поне отъ десетъ милиона лева. Този основенъ капиталъ не може да се употребява за други сѣлки, освенъ за тѣзи, които сѣ показани въ настоящата глава.

Регистрирането може да бѣде отказано отъ сѣда, ако Министерството на финанситѣ или Българската народна банка или съответната търговска камара намиратъ, че при съществуването на други влагалища въ мѣстото нѣма нужда отъ новото, или ако тѣзи други влагалища поискатъ провѣрка относно нуждата отъ новото влагалище и сѣдътъ, следъ извършването ѝ, намѣри, че такава не съществува. Това постановление не се прилага само въ случаи, ако търговската камара, въ района на която ще бѣде новото влагалище, е одобрила откриването му и Българската народна банка или Финансовото министерство не сѣ направили възражения.

Ако предприятието иска да уреди публично то си влагалище така, щото то да служи и за пазене стоки, необходими още съ мито, или стоки, които подлежатъ на акцизъ, то за това трѣбва да се съобрази съ надлежитѣ финансови закони и наредби и да добие разрешение отъ министра на финанситѣ“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 3, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 4. Следъ чл. 414 се прибавятъ следнитѣ нови членове:

Чл. 414а. Предприятията на публични влагалища представляватъ баланситѣ си за всѣка приключена година, не по-късно отъ три месеца отъ изтичането ѝ, на окръжния сѣдъ, Българската народна банка и Министерството на финанситѣ. Баланситѣ се изготвятъ по схеми на Българската народна банка, издадени отъ нея съ съгласие на Министерството на финанситѣ и на Софийската търговска камара, следъ вземане мнението на предприятията.

Преди представянето имъ, баланситѣ трѣбва да бѣдатъ провѣрени формално и материално отъ ревизори на свободна практика, взети измежду одобренитѣ отъ Българската народна банка счетоводители. Преписи отъ акта на всѣка ревизия се даватъ на последната и на Финансовото министерство. Българската народна банка и Финансовото министерство могатъ и сами, чрезъ свои чиновници, да провѣрватъ баланситѣ на тѣзи предприятия.

Ако отъ баланса или отъ ревизията се констатира, че нѣкое предприятие е загубило половината отъ капитала си, както и ако то само констатира това, то трѣбва да го попълни или да поиска ликвидация. При сѣжитѣ условия ликвидацията може да бѣде поискана отъ сѣда, или отъ Българската народна банка, или отъ Финансовото министерство, ако въ дадения му отъ тѣхъ срокъ предприятието не попълни изгубения капиталъ.

Чл. 414б. Зданието на влагалището трѣбва да бѣде солидно, застраховано, снабдено съ грѣмоотводъ и поддържано винаги въ добро състояние. Застрахова се и вложената стока отъ притежателя на влагалището, но за смѣтка на вложителя, като предприятието дава на последния за сумата за застрахователната премия писмено съобщение отъ кочанъ.

Ако предприятието не изпълнява задълженията си по алинея първа, министърътъ на финанситѣ или Българската народна банка могатъ да искатъ отъ сѣда ликвидацията му“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Георги Поповъ.

Г. Т. Поповъ (нез): Въ края на първата алинея на чл. 414а, който се прибавя съ § 4 отъ законопроекта, е казано: „Баланситѣ се изготвятъ по схеми на Българската народна банка, издадени отъ нея съ съгласие на Министерството на финанситѣ и на Софийската търговска камара, следъ вземане мнението на предприятията“. Изглежда, че тукъ е допусната една грѣшка, понеже публични влагалища нѣма да има само въ района на Софийската търгов-

ска камара, а сигурно ще има такива и въ районитъ на другитъ търговски камари. Азъ смѣтамъ, че думитъ „Софийската търговска камара“ трѣбва да бждатъ замѣнени съ думитъ „респективната търговска камара“. Неудобно е да се изпратятъ, напр., отъ Бургазъ въ Софийската търговска камара баланситъ на тия предприятия за даване мнение по тѣхъ. Въ района на нѣкоя търговска камара може да има по-специални условия, и затова респективната търговска камара трѣбва да дава мнение по баланситъ на тия предприятия

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на правосъдието.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Имате грѣшка, г. Поповъ. Това се отнася само до изработването на формуляритъ за баланситъ. Тукъ се казва: „Баланситъ се изготвятъ по схеми на Българската народна банка, издадени отъ нея съ съгласие на Министерството на финанситъ и на Софийската търговска камара“ — значи, отнася се само до изработването проекта на схемитъ.

Г. Т. Поповъ (нез): Тази дума „схеми“ не е на мѣсто; по-хубаво е да се каже „образци“.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Да.

Г. Т. Поповъ (нез): Понеже условията въ районитъ на различнитъ търговски камари може да сѫ различни, азъ смѣтамъ, че съответната търговска камара ще трѣбва да даде мнението си въ такива случаи, какви да бждатъ образцитъ на баланситъ.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Образцитъ за баланситъ на такива предприятия трѣбва да бждатъ еднакви, еднообразни навсѣкжде. Тукъ не сте правъ, това предложение е погрѣшно.

Г. Т. Поповъ (нез): Щомъ се отнася за образцитъ, така е.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 4, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 5. АLINEя втора на чл. 415 се измѣнява така:

Всѣко предприятие на публично влагалище е длъжно отъ време на време да установява и обнародва правилника и тарифата си. Последната трѣбва да съдържа такситъ, които се плащатъ на влагалището за влагането на стокитъ и за всички свързани съ това работи“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 5, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 6. Въ чл. 416 думитъ „въ вложенитъ“ и „се причинява“ ставатъ „вложенитъ“ и „претърпяватъ“, думата „предметитъ“ става „стокитъ“ и думата „превлагателя“ става „вложителя“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 6, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 7. Чл. 418 се измѣнява така:

Предприетието е длъжно да издаде влагалищенъ записъ за вложенитъ въ него стоки. Този записъ, който съставлява частъ отъ кочана на влагалищната книга, се състои отъ две съставни, но раздѣлими части, а именно: отъ разписката за приемане на стоката (сѣдѹle) и отъ заложителния записъ (warrant).

Влагалищната книга трѣбва да е напечатана съгласно формитъ, издадени отъ Българската народна банка съ съгласие на Министерството на финанситъ и на Софийската търговска камара и да е нумерирана, прошнурована и подпечатана отъ надлежния нотариусъ“.

Въ края на първата аLINEя на този параграфъ думата „заложителния“ става „заложния“, както и по-нататъкъ навсѣкжде въ законопроекта, кждето се срѣща тази дума.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Да, по-правилно е да се каже „заложния записъ“, вмѣсто „заложителния записъ“.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 7, заедно съ докладваната поправка, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 8. Въ чл. 419 ставатъ следнитъ измѣнения:

Пунктъ 2 става: 2) поредния номеръ на записъ по влагалищната книга:

Въ п. 3 думата „влагателя“ става „вложителя“.

Въ п. 4 думитъ „описъ и числото“ ставатъ „означението и количеството“ и думата „предметитъ“ става „стокитъ“. Прибавя се новъ п. 5) името и мѣстожителството на вложителя.

Въ п. 5, който става п. 6, думитъ „времето на издаването (дата)“, ставатъ „датата на издаването записъ“.

Къмъ сѣщия членъ се прибавя следната нова аLINEя:

Така сѣщо върху дветъ части на влагалищния записъ трѣбва да бжде означено фирмата на предприетието, основниятъ му капиталъ, номерътъ и датата на опредѣлението на окръжния сждъ за регистрирането на фирмата и броятъ и датата на „Държавенъ вестникъ“, въ който е обнародвано това регистриране“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 8, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 9. Чл. 420 се измѣня така:

Прехвърлянето на цѣлия влагалищенъ записъ става чрезъ джиро на гърба на разписката за приемане на стоката и на гърба на заложителния записъ, а прехвърлянето отдѣлно само на едната или другата частъ става съ джиро на гърба на тази частъ.

Съвмѣстното прехвърляне на дветъ части на влагалищния записъ (за стоката и за залога) дава право на свободно разпореждане върху стоката. Заложителниятъ записъ самъ дава право на залогъ върху заложената стока до размѣра на сумата, която е дадена въ заемъ, а разписката за приемане на стоката сама по себе си дава на притежателя ѳ правото на разпореждане върху стоката, ограничено съ залога, който тежи върху нея“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 9, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 10. Въ чл. 421 ставатъ следнитъ промѣни:

Следъ думата „съдържа“ се прибавя думата „и“.

П. 2 на сѣщия членъ става: 2) сумата на заема.

Следъ п. 3 се прибавя новъ п. 4) мѣстото на плащането. Въ ал. II и III думитъ „записъ за стоката“ ставатъ „разписката за приемане на стоката“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 10, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 11. Следъ чл. 421 се прибавятъ следнитъ нови членове:

Чл. 421а. Допуща се последующе залагане на вложената стока отъ притежателя на разписката за приемане на стоката. Това залагане трѣбва да се впише въ кочана на влагалищната книга и въ разписката за приемане на стоката.

Заложителниятъ записъ, който се издава за новото залагане, трѣбва да носи названието „втори заложителенъ записъ“ и въ него трѣбва да бждатъ означени дългътъ по първото залагане и номерътъ на последното по книгитъ на влагалището.

Вториятъ заложителенъ записъ се взема отъ особена книга на влагалището, съдържаща само заложителни записи и кочана имъ. За приготвянето на тази книга се прилагаютъ постановленията на чл. 418, ал. II.

Чл. 421б. Прехвърлянето на заложителния записъ по предходния членъ става съ джиро при спазване постановленията на чл. 421.

Дългътъ по новото залагане се удовлетворява отъ стоката следъ пълното изплащане на дълга по първоначалния заемъ“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 11, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 12. Чл. 422 се измѣнява така:

Предприятието е длъжно да позволява както на притежателя на разписката за приемане на стоката, тъй и на притежателя на заложителния записъ, да преглеждатъ, когато щатъ, вложенитѣ въ влагалището му стоки“.

Въ последния редъ глаголътъ „щатъ“, се замѣня съ „искать“.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 12, съ докладваната поправка, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 13. Чл. 423 се измѣнява така:

Предприятието е длъжно да предаде (повърне) вложенитѣ въ влагалището му стоки на притежателя на разписката за приемане на стоката само ако му се повърне тази разписка и заложителниятъ записъ, или ако, вмѣсто заложителния записъ, му се даде удостоверение отъ Б. н. банка, че той е внесълъ въ мѣстния клонъ (агентура), гдето е влагалището, дължимата сума и разноси по заложителния записъ. Въ последния случай банката изпраща заложителния записъ на влагалището, съ бележка върху му, че е изплатенъ, следъ като стане това.

Ако е имало и второ залагане, стоката може да се предаде на притежателя на разписката за приемане на стоката, следъ като се изпълнятъ условията на предходната алинея и относно втория заложителенъ записъ“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 13, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 14. Чл. 424 се измѣнява така:

Допуца се предпадежно пълно изплащане на дълга по заложителния записъ. Ако притежателътъ на последния не е известенъ или отсъствува, сумата се внася въ клона (агентурата) на Б. н. банка по мѣстото на изплащането. Банката издава на платеща удостоверение за плащането, за да го представи въ влагалището, гдето е вложена стоката.

Банката изплаща внесената сума срещу заложителния записъ и изпраща последния, съ бележка върху него, че е изплатенъ въ влагалището. Ако притежателътъ на заложителния записъ получи отъ банката сумата преди падежа на записа, то въ полза на платеща се задържа сума, равна на лихвата, пресмѣтната по размѣра на сkontoвия процентъ на банката, за цѣлото време отъ деня на получаване сумата отъ притежателя на записа до падежа на сжщия и то, ако това време е повече отъ десетъ дни“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 14, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 15. Следъ чл. 424 се прибавя следниятъ новъ членъ:

Чл. 424а. Допуца се частично освобождаване на вложената стока въ полза на притежателя на разписката за приемане на стоката срещу съразмѣрно заплащане на дълга по заложителния записъ само ако правото за частично освобождаване е вписано въ кочана на влагалищната книга, въ разписката за приемане на стоката и въ заложителния записъ“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Поповъ.

Г. Т. Поповъ (нез): Съ § 15 се прибавя новъ чл. 424а, който гласи: (Чете) „Допуца се частично освобождаване на вложената стока въ полза на притежателя на разписката за приемане на стоката срещу съразмѣрно заплащане на дълга по заложителния записъ само ако правото за частично освобождаване е вписано въ кочана на влагалищната книга, въ разписката за приемане на стоката и въ заложителния записъ“. Азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че последната частъ отъ текста на този параграфъ: „само ако правото за частично освобождаване“ и пр. до края трѣбва да се изхвърли; нѣма защо да се прави това ограничение. Желателно е, при всѣки отдѣленъ случай, когато стоката се вариантира, търговецътъ да има право частично да тегли тази сума. Съ това ще се направи голѣмо улес-

нение на търговцитѣ. Защото, г. г. народни представители, хората не могатъ да намѣрятъ 100—200 хиляди лева, но могатъ да намѣрятъ 20—30 хиляди лева, за да може частично да теглятъ вложената стока, а ограничението да стане въ обратенъ смисълъ.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): Това право трѣбва да бѣде дадено въ момента на влагане на стоката, защото заложителниятъ записъ циркулира всрѣдъ публиката и онѣзи, които го приематъ, трѣбва да знаятъ това. Пояснението съ този законъ за заложителния записъ е да може той да се сконтира въ банката. Трѣбва банката, която ще го вземе, да знае това.

Г. Т. Поповъ (нез): То важи еднакво за всѣки записъ, кждето и да се намира.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): По тоя начинъ ще се измѣни цѣлата система на закона.

Г. Т. Поповъ (нез): Целта е не толкова записътъ да се направи оборотно срѣдство, да служи като една обмѣнна ценна книга, колкото да се даде възможностъ на търговеца да бѣде улесненъ, когато ще тегли вложената стока. Тѣй че, едновременно съ това, би трѣбвало да се замѣни едното съ другото. Така както е сѣга, прави се едно ограничение. Ако търговецътъ, който вариантира стоката, е малко по-невежа и не обърне внимание, че може да я тегли на части отъ влагалището, той губи това свое право и после ще трѣбва да търси пари, за да я изтегли наведнѣжъ или да я продаде. Ето защо азъ смѣтамъ, че трѣбва да стане обратното: ако въ записа не е казано, че може да тегли частично, само тогава да се ограничи тегленето на стоката.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ предложението на г. Георги Поповъ, съ което не е съгласенъ г. министърътъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Малцинство, Събранието не приема.

Които приематъ § 15, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 16. Чл. 425 се измѣнява така:

Ако сумата, срещу която е заложена стоката, не се заплати на падежа ѝ, притежателътъ на заложителния записъ трѣбва да установи този фактъ чрезъ протестъ, извършенъ срещу първия джирантъ (вложителя на стоката въ влагалището), иначе той изгубва правото си на обратенъ искъ.

Постановленията за мѣнителницитѣ по протестирането и запазването на мѣнителничнитѣ права се прилагатъ и за заложителнитѣ записи, доколкото не противоречатъ на постановленията на настоящата глава“.

Комисията при този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 16, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 17. Чл. 426 се измѣнява така:

Ако въ разстояние на три дни отъ падежа не се извърши плащането, притежателътъ на заложителния записъ има право да поиска отъ публичното влагалище продажбата на вложенитѣ въ него стоки. Сжщото право има и първиятъ джирантъ, който е издължилъ заложителния записъ, срещу притежателя на разписката за приемане на стоката.

Отъ получената отъ продажбата сума се изплащатъ разносикитѣ по продажбата, такситѣ по чл. 415 и дължимитѣ суми за разноси, лихви и капиталъ по заложителния записъ. Излишекътъ принадлежи на притежателя на разписката за приемане на стоката и се влага за негова смѣтка въ мѣстния клонъ (агентура) на Българската народна банка.

Притежателътъ на заложителния записъ е длъженъ при изплащането му да го повърне на публичното влагалище или на банката, ако тя го изплаща. А ако добитата отъ продажбата сума не покрива цѣлия дългъ по записа, изплатената сума се отбелязва върху него и той се повръща на притежателя му.

Вземанията на държавата за данѣци отъ самия вложител на стокитѣ или отъ притежателя на разписката за приемане на стоката не прѣчатъ за предпочителното удовлетворение на притежателя на заложителния записъ (чл. 13 и чл. 17 п. V отъ закона за привилегиитѣ и ипотекитѣ“).

Комисията при този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Има думата народният представител г. Георги Поповъ.

Г. Т. Поповъ (нез): По този параграфъ искамъ да направя една малка бележка. Тукъ се казва, че ако въ разстояние на три дни отъ падежа не се извърши плащането, притежателят на заложенния записъ има право да поиска отъ публичното властелище продажбата на вложенитъ въ него стоки. Азъ съмътамъ, че този срокъ три дни е съвсемъ недостатъченъ и би трѣбвало да се увеличи на 10 дни. Какво може да се направи въ разстояние на три дни? Нали е въпросъ да се направи улеснение и чрезъ вараанта да се даде единъ кредитъ? Защо е даденъ срокъ три дни? Въ този срокъ той не може да вземе само едно удостоверение. Направете го поне десетъ дни.

Председателстващ А. Христовъ: Има думата г. министърът на правосъдието.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Той знае, че има да плаща на еди-кой-си дата; ако до падежа не е могълъ да намѣри срѣдства да се издѣлжи, не три дни, а и десетъ дни да му дадете, пакъ не може да намѣри пари. Този срокъ отъ три дни се опредѣля само за да му се даде една последна възможностъ.

Г. Т. Поповъ (нез): Въ всѣки моментъ не може да се намѣрятъ пари. Нали е въпросъ да се направи едно улеснение? Мене ми е чудно защо толкова се държи на този срокъ!

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): Това нѣма нищо общо съ вараанта. Важното е заложенният записъ да бѣде действително ликвиденъ и срещу него да се получатъ оборотни срѣдства.

Г. Т. Поповъ (нез): То не е полица. И сега при днешното положение хората протакатъ не десетъ дни, а три месеца, а вие по законъ ще ги заставите да спазватъ само тридневенъ срокъ.

И. Куртевъ (нац. л): И Народната банка прави улеснение.

Г. Т. Поповъ (нез): Да, и Народната банка прави улеснение. И затова азъ ви моля да се съгласите съ това, което предлагамъ. Това не е записъ, това е вариантъ: има си своята гаранция.

П. Петковъ (нез): Гаранцията е налице.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): Но тогава заложенният записъ ще изгуби своята стойностъ на книга, която може да се джиросва.

Г. Т. Поповъ (нез): Това сж нагледъ дребни работи, но иматъ голѣмо значение, особено за онѣзи, които отиватъ да вараантиратъ своитъ стоки.

(Председателското мѣсто заема подпредседателят В. Димчевъ)

Азъ правя предложение, г. председателю, въ смисълъ: тридневниятъ срокъ да се замѣни съ десетдневенъ.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Заложенният записъ има значение на една полица, а тъй, както Вие предлагате, той ще изгуби значението си въ търговския оборотъ. Недейте забравя това нѣщо!

Г. Т. Поповъ (нез): И сега Народната банка прави това нѣщо. Моля, г. председателю, гласувайте предложението ми.

Председателстващ В. Димчевъ: Които приематъ предложението на г. Поповъ, срокътъ, вмѣсто три дни, да бѣде десетъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Малцинство, Събранието не приема.

Които приематъ § 17, както се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 18. Следъ чл 426 се прибавя следниятъ новъ членъ.

Чл. 426а. Продажбата по предходния членъ се извършва безъ намѣсата на съдебнитъ власти и безъ предизвѣстяване на вложителя или на притежателя на разписката за приемане на стоката отъ комисия въ съставъ: едно лице, което има право споредъ регистрацията на фирмата да представлява властелището, мѣстния нотариусъ или мирови съ-

дия, който изпълнява нотариална служба, и едно компетентно лице, посочено за всѣки отдѣленъ случай отъ търговската камара. За продажбата се прави разгласяване съ обявления и съ обнародване въ „Държавенъ вестникъ“ или други вестници, като се опредѣли и залогътъ за участие въ покупката, срокътъ на продажбата и условията на плащането.

Обявяването на продажбата за станала или не, както и за нейното отлагане или повтаряне, става съ мотивиранъ протоколъ на тържната комисия, която работи подъ председателството на нотариуса. Продажбата може да се объяви отъ комисията за станала дори ако се е явилъ само единъ купувачъ, стига комисията да намѣри дадената цена за задоволителна съ огледъ на сумитъ, които има да се платятъ по ал. 2 на предходния членъ, и на текущитъ цени на стоката. Първата публична продажба не може да се сключи по цена, съ която не могатъ да се изплатятъ сумитъ по ал. 2 на предходния членъ.

Ако две публични продажби подъ редъ се обявятъ за нестанаши поради неявяване на купувачи или поради предлагане незадоволителна цена, но не и по други причини, заложенитъ стоки могатъ да бѣдатъ продадени отъ комисията и по доброволно съгласие, за която продажбата съставя мотивиранъ протоколъ. Българската народна банка може, следъ вземане мнението на търговскитъ камари и съгласието на Финансовото министерство, да опредѣли условията, при които могатъ да ставатъ тѣзи продажби.

Публична продажба или продажба по доброволно съгласие може да стане и само на частъ отъ заложенитъ стоки, стига тя да е достатъчна, за да покрие вземанията по ал. II на предходния членъ и частичната продажба да не вреди по-после на продажбата на останалата частъ.

Обявяването на задълженитъ по заложителния записъ лица въ несъстоятелностъ не спира извършването на продажбата; въ такъвъ случай за обявената или предстояща продажба се съобщава на синдиката.

Въ този параграфъ комисията направи следнитъ измѣнения. Въ 6-я редъ на първата алинея думитъ „мѣстниятъ нотариусъ или мирови съдия, който изпълнява нотариална служба“ се заличаватъ и се замѣнятъ съ думитъ „мѣстниятъ съдия-изпълнител“.

Въ четвъртия редъ на втората алинея думитъ „на нотариуса“ се замѣняватъ съ думитъ на „съдия-изпълнител“.

Председателстващ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представител г. Георги Поповъ.

Г. Т. Поповъ (нез): Въ чл. 426а се казва, че продажбата се извършва безъ предизвѣстяване на вложителя. Защо да е безъ предизвѣстяване? Представете си, че вложителятъ е далечъ отъ България или че отсъствува отъ града и, по една или друга причина, е пропусналъ срока. Защо продажбата ще бѣде насрочена безъ негово предизвѣстяване? Азъ мисля, че навсѣкжде практиката е да има предизвѣстие.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): Защото иначе заложенниятъ записъ не може да циркулира като търговски ефектъ.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Ами ако има предизвѣстие за вложителя и не могатъ да го намѣрятъ, какво ще стане — ще се отлага продажбата съ години ли?

Г. Т. Поповъ (нез): Ако не намѣрятъ вложителя, той има домашни и предизвѣстие ще се връжи на тѣхъ; но когато има предизвѣстие, има по-голѣма гаранция за вложителя.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): Ако искате да имате вараантенъ кредитъ, трѣбва да приемете това нѣщо. Инакъ ще си играемъ на вараантенъ кредитъ.

Г. Т. Поповъ (нез): Ако приемемъ вараантния кредитъ, трѣбва да дадемъ гаранция на хората, че ще бѣдатъ обезпечени, че нѣма да имъ се продаватъ стокитъ безъ предизвѣстие на публична продажба.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): Г. Поповъ! Смисълътъ на законопроекта е да се даде на тия заложенни записи стойностъ на търговски ефекти, които могатъ да циркулиратъ между публиката като записи на заповѣдъ. За да може да имъ се даде тая стойностъ, тия изисквания на закона сж необходими.

Г. Т. Поповъ (нез): Въпросътъ не е само да гарантираме банката, която ще даде кредитъ срещу този вариантъ.

ами да се гарантира до известна степен и заложителът, и вложителът, че няма да му се продава стоката безъ предизвестие.

Министър д-ръ Т. Кулевъ: Г. Поповъ! Прочете втората част на тая алинея. Тамъ се казва: „За продажбата се прави разгласяване съ обявления и съ обнародване въ „Държавен вестник“ или други вестници, като се определят и залогътъ за участие въ покупката, срокътъ на продажбата и условията на плащането“. Значи, ще има известие за продажбата и, следователно, вложителътъ ще има възможностъ да си внесе сумата.

Г. Т. Поповъ (нез): То и сега става, но се предизвестява вложителътъ, а тукъ се казва, че занаятътъ ще става безъ предизвестяване.

Председателстващъ В. Димчевъ: Които приематъ § 18, както се докладва, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)
„§ 19. Въ чл. 427 ал. I думата „предметитъ“ става „стоки“.

Комисията при този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ В. Димчевъ: Които приематъ § 19, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 20. Чл. 428 се измѣнява така:

Ако стокитъ, които сѫ вложени за опредѣленъ срокъ, не се изтеглятъ следъ изтичането му, или ако вложенитъ за неопредѣлено време стоки не се изтеглятъ въ продължение на една година отъ вложенето или въ три месеца отъ предизвестяванетоъ отъ страна на влагалището, или ако най-после презъ време на вложенето вложенитъ стоки бждатъ изложени на опасностъ да се развалятъ, публичното влагалище има право, следъ предварителна покана къмъ притежателя на разписката за приемане на стоката или къмъ вложителя, ако мѣстожителството на първия не е известно, да продаде вложенитъ стоки чрезъ комисията по чл. 426а и по начина, предвиденъ въ сжия и да се удовлетвори отъ продажната цена.

Частта отъ продажната цена, която надминава вземането на предприятието, се предава на Българската народна банка, и тя удостоверява притежателя на заложителния записъ, а случайния излишекъ предава на притежателя на разписката за приемане на стоката“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ В. Димчевъ: Които приематъ § 20, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 21. Следъ чл. 428 се прибавя следниятъ новъ членъ: Чл. 428а. На предприятия на публични влагалища, за които приема да гарантира за редовното изплащане на сумитъ по настоящия членъ нѣкоя отъ българскитъ банки съ капиталъ най-малко 50 милиона лева, министърътъ на финанситъ може да разреши, щото влаганитъ съгласно предходнитъ членове въ Българската народна банка суми сѫ изключение тѣзи, влагани за смѣтка на лица, които не сѫ известни или на които мѣстожителството не е известно, да се влагатъ въ него. Това разрешение се дава следъ вземане мнението на Българската народна банка и може да бжде винаги отнето по сжия начинъ“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Поповъ.

Г. Т. Поповъ (нез): Г-да! Въ чл. 428а се предвижда, че българската банка, която гарантира за редовното изплащане на сумитъ, трѣбва да бжде съ капиталъ най-малко 50.000.000 л. Тая сума 50 милиона лева е извънредно много голѣма. Преди малко време се внесе единъ законопроектъ за защита на влоговетъ, въ който е казано, че най-голѣмитъ банки въ София трѣбва да иматъ единъ капиталъ отъ 30 милиона лева, а въ всички по-голѣми градове, като Бургазъ, Русе, Варна, Пловдивъ — 20.000.000 л., а въ помалкитъ провинциални градове — 10.000.000 л. Тукъ се предвиждатъ 50.000.000 л. Това е едно несъответствие. Азъ смѣтамъ, че тая цифра — 50.000.000 л. — е извънредно голѣма за една банка и законътъ става неприложимъ.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Ама за какво се касае, г. Поповъ? Четете за какво се касае!

Г. Т. Поповъ (нез): Азъ чета.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Самата работа изисква, само въ голѣми банки, които представляватъ достатъчно голѣми гаранции, да могатъ да се влагатъ пари.

Г. Т. Поповъ (нез): Ами вне по закона сами създаватъ банки, които нѣматъ по-голѣмъ капиталъ отъ 30.000.000 л.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Е добре, тогава като нѣма такива голѣми банки, сумитъ ще се влагатъ въ Народната банка. Трѣбва да има гаранция за паритѣ, които се влагатъ.

Г. Т. Поповъ (нез): Въ закона за спестяванията сте поставили, че най-голѣмитъ банки трѣбва да иматъ капиталъ 30.000.000 л., а тукъ искате 50.000.000 л. Монополъ ли искате да правите?

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Въпросътъ не е за монополъ.

Г. Т. Поповъ (нез): Ами тогава тѣзи суми ще се влагатъ само въ известни банки, които иматъ 50 милиона капиталъ.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Прочетете члена, за да видите за какво се отнася.

Г. Т. Поповъ (нез): За заложнитъ записи.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Не е за заложнитъ записи, ами четете го, за да видите.

Г. Т. Поповъ (нез): (Чете) „На предприятия на публични влагалища, за които приема да гарантира за редовното изплащане на сумитъ по настоящия членъ нѣкоя отъ българскитъ банки съ капиталъ най-малко 50.000.000 л. . .“

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Ха, трѣбва да гарантира редовното изплащане на сумитъ. Следователно, гарантътъ трѣбва да бжде солиденъ.

Г. Т. Поповъ (нез): Ами каква по-голѣма солидностъ може да има? Вне какъ мислите, че ще бждатъ тия врантни кредити?

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): Ама не е въпросъ за врантенъ кредитъ. Въпросътъ тукъ е, кжде да се влага стойността, получена отъ продаденитъ врантирани стоки. Законопроектътъ предвижда, че ще се влагатъ въ Народната банка или въ самото предприятие, за което се гарантира една солидна банка съ 50.000.000 л. капиталъ. За това се касае.

Г. Т. Поповъ (нез): Дайте възможностъ да се влагатъ и въ други банки.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): Не се касае за други банки, а за да може сжщото предприятие да приеме сумата, получена отъ продажбата, да я съхранява — за това трѣбва да има гаранцията на една солидна банка. А самата сума не може да се вложи въ никоя друга банка, освенъ въ Народната банка.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Паритѣ ще се влагатъ въ предприятието, но едно предприятие, за да може да получи тия пари, трѣбва да има гаранцията на една банка съ капиталъ най-малко 50.000.000 л.

Г. Т. Поповъ (нез): Именно, това и азъ разбирамъ.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): Тукъ не се касае въпросъ за банка; не банката ще приема влого, но въпросътъ се касае да се даде право на самото предприятие да получи сумитъ отъ стойността на продадената стока. За да има това право, трѣбва да получи гаранцията на една солидна банка.

Г. Т. Поповъ (нез): Но Вие казвате, че тая банка трѣбва да има 50.000.000 л. капиталъ.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): Какъ може една фалирала банка да гарантира предприятието?

Г. Т. Поповъ (нез): Тия влагалища нѣма да бждатъ само въ София — ще бждатъ и въ провинцията. Ами всѣ

кога ще намърите ли банка с такъв голѣм капиталъ въ провинцията, напр., въ Бургазъ?

Б. Павловъ (д): Всички голѣми банки иматъ свои клонове.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ § 21, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 22. Въ чл. 430 думата „предмети“ и на дветѣ мѣста става „стоки“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ § 22, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 23. Алинея II на чл. 431 се измѣнява така:

Следъ завеждане на производството за унищожение, притежателятъ на разписката за приемане на стоката или на заложителния записъ може да иска, ако представи достатъчно гаранция, предприятието да му издаде дубликатъ. Ако странитѣ не могатъ да се съгласятъ за размѣра на гаранциитѣ, той се опредѣля отъ сѣдилището.

Ако изгубениятъ документъ бѣде прогласенъ за унищоженъ, вложената гаранция по предходната алинея се по-върща“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ § 23, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 24. Следъ чл. 431 се прибавятъ следнитѣ нови членове:

Чл. 431а. Въ мѣста, гдето не съществуватъ публични влагалища, годни за стокитѣ по п. I, или гдето не съществуватъ достатъчно такива влагалища, влагалищни записи за вложенитѣ въ тѣхъ стоки могатъ да издаватъ притежателятъ на индустриални и търговски складове, стоящи подъ прѣкия контролъ на данѣчнитѣ власти, при следнитѣ условия:

1) това право да имъ е дадено отъ министра на финанситѣ по предложение на Българската народна банка, като въ разрешението на министра се посочватъ и стокитѣ, за които то се отнася;

2) влагалищниятъ записъ да е съставенъ и да е прехвърляемъ съгласно разпореджанията на чл. чл. 418—421б;

3) влагалищниятъ записъ да носи, освенъ подписа на притежателя на влагалището „като влогоприемателъ, още и подписа и печата на надлежния органъ на данѣчната власть, като законенъ пазителъ на стоката, а така сѣщо и подписа поне на единъ порѣчителъ съ призната кредитоспособностъ;

4) да сѣ спазени разпореджанията на чл. 414б;

5) зданието на склада да е свободно отъ тежести и министърътъ по силата на настоящето постановление да е наложилъ върху му възбрана за обезпечение на всички суми, които държавата би платила вследствие отговорността ѝ по алинея трета.

За вложената стока съгласно настоящия членъ и за задълженията, породени отъ приемането ѝ, отговарятъ солидарно притежателятъ на влагалището, порѣчителътъ и държавата, а последнитѣ отговарятъ по сѣщия начинъ и предъ държавата за платенитѣ отъ нея суми, съгласно настоящата алинея.

Чл. 431б. Публичнитѣ влагалища подлежатъ на контролъ отъ министра на финанситѣ чрезъ неговитѣ подведомствени органи.

Контролтътъ се извършва съгласно наредба на сѣщия министъръ, издадена следъ вземане мнението на Българската народна банка и търговската камара“.

Въ този параграфъ комисията направи следното измѣнение: въ чл. 431а, петия редъ, думитѣ „индустриални и търговски“ замѣни съ думитѣ: „индустриални или търговски“.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ § 24, съ измѣнението, което се докладва, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„§ 25. Преходно правило. Заваренитѣ отъ настоящия законъ публични влагалища сѣ длъжни да изпълнятъ предписанията на чл. 414 въ срокъ отъ три месеца отъ

публикуването му. Ако нѣкое предприятие на публично влагалище не стори това въ този срокъ, сѣдѣтъ служебно обезсилва регистрирането на фирмата, запрещава по-нататъшни сдѣлки отъ предприятието и предписва ликвидацията му, като обнародва последното въ „Държавенъ вестникъ“ и нѣкои мѣстни вестници. Разноситѣ за публикацията сѣ въ тежестъ на предприятието“.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ § 25, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Моля, да се пристѣпи къмъ разглеждане на четвърта точка отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за държавния печатъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ предложението на г. министра на правосѣдието, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Замѣстникъ-секретаръ Д. Бъровъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 115)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ на първо четене прочетения законопроектъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Моля да се приеме законопроектътъ по спешностъ и на второ четене.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ предложението на г. министра на правосѣдието — да се приеме по спешностъ законопроектътъ и на второ четене — моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да го докладва.

Замѣстникъ-секретаръ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за държавния печатъ“.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ главнието на законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретаръ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете чл. 1 — вж. прил. Т. I, № 115)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ чл. 1, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретаръ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете чл. 2 — вж. прил. Т. I, № 115)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ чл. 2, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретаръ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете чл. 3 — вж. прил. Т. I, № 115)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ чл. 3, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретаръ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете чл. 4 — вж. прил. Т. I, № 115)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ чл. 4, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретаръ Д. Бъровъ (д. сг): (Чете чл. 5 — вж. прил. Т. I, № 115)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ чл. 5, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

*) За текста на законопроекта, прнетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 115.

Замѣстникъ-секретарь Д. Бъровъ (д. сг): (Чете чл. 6 — вж. прил. Т. I, № 115)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ чл. 6, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ следната точка отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ търговския законъ, относно отсрочката.

Моля г. секретаря да го прочете.

Замѣстникъ-секретарь Д. Бъровъ (д. сг): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 109)

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представител г. Борисъ Павловъ.

Б. Павловъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Настоящиятъ законопроектъ е една глава отъ готвения се законопроектъ за несостоятелността. Така, както е внесенъ този законопроектъ, безспорно, той представлява интересъ съ огледъ на материята, която той урежда. Но това, което азъ искамъ да отбележа тукъ и което има своето голямо значение, то е, че тѣзи, които сж натоварени да изработятъ законопроекта за несостоятелността, сж приели института на мораториума. По едно време въ нашето общество се бѣше създадъ единъ смутъ поради това, че натоваренитѣ лица да изработятъ този законопроектъ щѣли да се ориентиратъ къмъ онѣзи законодателства, които сж отrekli мораториума, като институция. И азъ смѣтамъ, че г. министърътъ на правосъдието внася законопроекта не само за да уреди единъ въпросъ, който частъ по-скоро трѣбва да бѣде уреденъ, но го внася, за да разсѣе опасенията отъ това, че мораториумътъ като институция въ новия законопроектъ за несостоятелността нѣма да бѣде възприетъ. Азъ дължа да подчертая, че колкото мораториумътъ, като институция, да има своитѣ противници и макаръ отъ нѣкои нови законодателства той да е отреченъ, предъ видъ особенитѣ условия, при които живѣе нашата страна, условия, при които тя се развива, този институтъ у насъ е повече отъ необходимъ, особено днесъ, когато всички знаемъ страшнитѣ стопански мѣжнотии, при които се намира българскиятъ търговецъ

Законопроектътъ, така, както е внесенъ, иска да издигне института за мораториума на висотата, която му позволява да играе онази роля, да постигне онѣзи цели, за които въобще той не само у насъ, но и въ другитѣ законодателства е създаденъ.

Смисълътъ на институцията за мораториума е преди всичко въ даване възможностъ на търговеца да излѣзе отъ затрудненото положение, въ което е изпадналъ не по негова вина, едно затруднено положение, което пъкъ отъ друга страна говори, че активътъ на търговеца надминава неговия пасивъ, и, отъ трета страна, за да може презъ това мораторно време интереситѣ на кредиторитѣ да бждатъ гарантирани. По този начинъ дава се възможностъ да се запазятъ както интереситѣ на кредиторитѣ, така и интереситѣ на ония, които ще получатъ мораториума. У насъ, за голямо съжаление, институтътъ за мораториума, по досега сществуващия законъ — който е създаденъ въ едно време, когато за мораториумъ у насъ не се приказваше, въ едно време, когато тая дума бѣше неизвестна на мнозина — така или иначе, по едни или други причини, не е билъ сложенъ на онѣзи начала, на които въобще е трѣбвало да бѣде сложенъ, за да отговаря на едни развити, нормални търговски отношения, а още повече да отговаря на едни затруднени търговски отношения и стопански условия. И, като така, институтътъ за мораториума по сегашния законъ бѣше една мъртва институция, която въ сщщностъ не постигаше онѣзи резултати, които мораториумътъ като институция цели. Но именно защото бѣше мъртва, тя създаваше условия за изнудване на кредиторитѣ. Отъ многото мораториуми, които отъ 1919 г. насамъ българскитѣ сѣдилища сж давали на разни търговци и търговски дружества, съ малки изключения тия мораториуми сж били едно срѣдство за изнудване на кредиторитѣ на тѣзи търговци и тия търговски дружества. И затова следъ всѣки даденъ мораториумъ въ сщщностъ ние се изправяме предъ едно положение, което не се отличава абсолютно съ нищо отъ единъ сждебенъ конкордатъ. Следъ като се даде надлежниятъ мораториумъ — най-напредъ 6 месеца и втори пътъ още 6 месеца — търговецътъ влиза въ едни много непочтени за него преговори съ своитѣ кредитори на базата,

какво да му отстъпятъ, защото той ще се обяви въ несостоятелностъ, при която тѣ нѣма да получатъ дори и това, което търговецътъ, намиращъ се въ мораториумъ, днесъ имъ дава. И затова, следъ този начинъ на действие, следъ тѣзи изнуднически срѣдства, въ края на краищата мнозина кредитори, за да не се изправятъ предъ по-голямата опасностъ, приематъ по-малката, да се откажатъ отъ голѣмата частъ отъ своитѣ вземания, та по този начинъ да може утре поисканиятъ мораториумъ да представи доказателства, че си е уредилъ смѣткитѣ съ своитѣ кредитори и наново да отпочне своята търговия, и следъ време да поиска новъ мораториумъ, при който наново да изнуди своитѣ кредитори. Така че до денъ днешенъ, при закона, който имаме сега, мораториумътъ бѣше едно срѣдство за изнудване на кредиторитѣ.

Но, независимо отъ това, днешната мораторна институция има и друга една лоша страна — интереситѣ на кредиторитѣ абсолютно съ нищо не сж защитени. Вѣрно е, че, съгласно търговския законъ, предвижда се една комисиия на кредитори, която ужъ упражнява нѣкакъвъ контролъ върху търговеца или търговското предприятие, което е въ мораториумъ; обаче ролята на тая комисиия бѣше сведена до нула или, по-право, тая комисиия сщществуаше само номинално, безъ да проявява какъвто и да е животъ, и, като така, съ огледъ на тая мъртвина въ институцията, кредиторитѣ се излагаха на страшни рискове.

Трѣбва да отбележа, че донѣкжде тия дефекти сж отбѣгнати въ законопроекта. Преди всичко той дава нашироко и, безспорно, съ основание гаранции за защита интереситѣ на кредиторитѣ. Споредъ това, което се предвижда въ законопроекта, търговецътъ, получилъ мораториумъ, не може да изнудва своитѣ кредитори, защото защитата, която се дава на интереситѣ на кредиторитѣ, не е вече илюзорна, а гарантира тѣзи интереси, ако не напълно, поне въ голѣма степенъ. Отъ друга страна, надзорътъ, който по законопроекта кредиторитѣ иматъ надъ търговеца или търговското предприятие въ мораториумъ, е голѣмъ, въ смисълъ, че дава възможностъ на кредиторитѣ или на тѣхнитѣ представители да надникнатъ по-дълбоко въ търговската дейностъ на тоя търговецъ или на това търговско предприятие и, евентуално, ако видятъ, че така, както се отправява, тая деятельность прѣчи на тѣхнитѣ интереси, да се обърнатъ къмъ надлежния органъ, за да поискатъ защита на интереситѣ си.

Отъ тая гледна точка, безспорно, когато се третира въпросътъ по принципъ, не може освенъ да се каже, че той е правилно сложенъ. Но, разбира се, въ комисията ще има да се уреждатъ много подробности, да се взематъ предъ видъ много непредвидени обстоятелства, защото тамъ, когато вече специалисти само ще боравятъ съ законопроекта, ще се изнесатъ данни и съображения, каквито всѣки на свой редъ може да даде. Така че азъ смѣтамъ, че въ комисията, при тази основа, която ни се дава съ законопроекта, ще може, съ добритѣ усилия на всички, да се създаде една по-свършена мораторна институция.

Но, г. г. народни представители, трѣбва да отбележа и единъ другъ фактъ, който ми прави впечатление въ законопроекта — фактъ, който каточели идва да отклони мораториума отъ ония цели, които трѣбва да преследва. Въ началото казахъ, че мораториумътъ е институция, която дава възможностъ на търговеца, изпадналъ въ известно затруднено състояние — такова, каквото законътъ има предъ видъ — да излѣзе отъ него, безъ да пострада самъ той особено много, безъ да пострада и неговитѣ кредитори, и, като излѣзе отъ това затруднено състояние, наново да почне да върши оная свободна търговска деятельность, която е билъ отпочналъ преди искането на мораториума. Това е смисълътъ на тая институция. Обаче отъ известни текстове на законопроекта може да се заключи, каточели тая главна целъ не се има предъ видъ, каточели мораториумътъ има за целъ да ликвидира съ търговското предприятие, което изпада въ мораториумъ. И затова въ чл. 791в, точка пета, се казва: (Чете) „да заповѣда на длѣжника да приготви и да му представи планъ на ликвидацията, обжденъ при дѣловодителя отъ посоченитѣ въ т. 4 лица. Наредбата на чл. 787, алинея втора, има съответно приложение по отношение на този планъ“. И понеже тази точка пета играе голѣма роля въ тоя текстъ, то отъ нея може да се вади заключение, каточели законодательтъ се стреми да постави мораториума на такава база, че, въ края на краищата, той има за целъ не да изведе търговеца отъ тежкото положение, въ което е изпадналъ, и да го тласне наново въ търговска деятельность, а да ликвидира съ предприятието му. Това е вече противъ целитѣ на мораториума.

Ако привличамъ вашето просвѣтено внимание върху тоя въпросъ, то не е за да отрека законопроекта по принципъ — азъ съмъ за него и нашата група ще го гласува — но за да обърне вниманието както на уважаемия г. министъръ на правосъдието, така и на членовете на комисията по Министерството на правосъдието, че въ този пунктъ законопроектьтъ съдържа единъ голъмъ дефектъ, и именно съ огледъ на този дефектъ има вече известни дефекти и въ правата, които се даватъ на кредиторитѣ при мораториумъ, и въ правата, които се даватъ на дѣловодителя на сѣда, като надзорникъ при мораториума. Премахне ли се този дефектъ и постави ли се мораторната институция върху онѣзи начала, които поменахъ, безспорно, ще трѣбва да се премахнатъ и другитѣ недостатѣци въ връзка, както казахъ, съ правата на кредиторитѣ и съ надзора на сѣда.

Следъ като премахнемъ всички тия дефекти, следъ като нагостимъ контролата на сѣда, на дѣловодителя и на кредиторитѣ къмъ онѣзи цели, които преследва законопроектътъ, смѣтамъ, че ще имаме единъ добъръ законъ за мораториума, и затова, както казахъ, нашата група ще гласува за него.

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Герасимъ Ангеловъ.

Г. Ангеловъ (д. ср): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Нѣма да говоря много по този законопроектъ, който едва вчера се раздаде, та не се знае, дали всички сте го изучили добре. Искамъ да отбележа само, че преди година и половина се направи законодателно предложение за сѣщо такова уреждане на мораториума, но г. министърътъ на правосъдието не го защити добре, за да можеше още тогава да стане законъ. Съ това, може би, щѣха да бѣдатъ защитени много наши търговски, занаятчийски, землевладѣлски и индустриални фирми, които изпаднаха благодарение на това, че при тогавашната стопанска криза трѣбваше да станатъ промѣни въ нашата емисионна банка, вследствие на които текущитѣ смѣтки при нея се спрѣха, скontoвиятъ процентъ се увеличи, и, следователно, търговцитѣ, индустриалцитѣ и занаятчийцитѣ нѣмаха абсолютно откъде другаде да си набавятъ кредити, защото Кооперативната банка кредитира кооперациитѣ, Земледѣлската банка, макаръ и съ нищожни кредити, кредитира земледѣлцитѣ, а другитѣ стопански съсловия останаха безъ кредитъ. И благодарение на това, че нашиятъ законъ за мораториума е отъ преди 32 години, когато е имало въ годината най-много единъ или двама души да искатъ мораториумъ, той не бѣше пригоденъ за днешното време и затуй се допушаха по нѣколко търговски предприятия да капятъ и да влачатъ следъ себе си и други, когато единъ другъ мораториумъ, съ огледъ на днешнитѣ условия, щѣше да даде възможностъ да се спасятъ маса търговци, индустриалци и землевладѣлци, които иматъ активъ 2—3 пѣти по-голѣмъ отъ пасива, но който активъ не могатъ да го продадатъ.

Ето защо, казвамъ, г. министърътъ е много закѣснѣлъ съ внасянето на този законопроектъ. Следъ това, азъ ще отбележа, че този законопроектъ е приготвенъ набързо и не е достатъченъ да подпомогне всички онѣзи, които той предвижда.

Г. г. народни представители! Не може да се ликвидира, както казва законопроектътъ, за една година онова, което трѣбва да се ликвидира — каквато ликвидация, както отбеляза преждеговорившиятъ, се предвижда въ законопроекта. За една година може да ликвидира единъ търговецъ, който има наетъ дюкянъ съ манифактурни стоки или други стоки, които може да продава съ 10—20% отстъпка и да ликвидира въ 5—6 месеца или една година. Но едно индустриално предприятие съ машини, съ постройки, едно земледѣлско предприятие съ имоти, една занаятчийска работилница не може за една година да ликвидира, защото цѣлнитѣ тѣхенъ активъ е имобилизиранъ въ имоти, въ машини и т. н. И азъ смѣтамъ, че поради това законопроектътъ би трѣбвало да се оттегли, ще трѣбва да се преработи, за да се разпредѣлятъ годинитѣ за ликвидация на индустриалцитѣ, на търговцитѣ, занаятчийцитѣ, на земледѣлцитѣ и т. н. Така, както е приготвенъ, той не е достатъченъ и едва ли ще може да подпомогне съ нѣщо. И азъ смѣтамъ, че единъ новъ законъ за мораториумъ е належащъ, но не такъвъ, какъвто е приготвениятъ сега, а ще трѣбва да има различие въ годинитѣ за ликвидация на търговцитѣ, индустриалцитѣ, занаятчийцитѣ, за да може да се постигне целта, която се преследва.

К. Томовъ (з): Това не е законъ за ликвидация.

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Величко Кознички.

В. Кознички (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! При тежкото финансово положение, което преживява нашата страна, нужно е да се създадатъ законоположения по-либерални, за да нѣмаме толкозъ фалити, за да нѣмаме унищожение на толкозъ предприятия, защото единъ фалитъ повлича другъ и се създава цѣло сътресение. Вие помните какъ стана следъ обявяването въ несъстоятелностъ на брагя Бѣклови, даже и преди туй: щомъ стана известно, че ще спратъ платкитѣ, помните, каква паника настѣпи въ нашата страна; маса вложители се натрупаха предъ банкитѣ да изтеглятъ влоговетѣ си и докараха въ стѣснение нѣкои банки, които трѣбваше да ликвидиратъ. Около единъ милиардъ и нѣщо лева отъ вложенитѣ български капитали въ български банки се изтеглиха и се внесоха специално въ Италианската банка. Това стѣснено положение на нашата страна още продължава и, може би, ще продължи още за дълго време.

Ако се даватъ мораториуми, разумни, разбира се, съ огледъ да може да се запази както търговецътъ, така сѣщо и кредиторътъ, това може да бѣде отъ полза както за кредитора и търговеца, така и за цѣлата страна. Законодательтъ не може да фаворизира единия за смѣтка на другия; той трѣбва да бѣде еднакво справедливъ — кредиторътъ да може да вземе своето вземане, длъжникътъ да не бѣде фаворизиранъ да изяде това, което е скѣталъ другиятъ съ голѣми трудове и голѣми жертви. Времето налага да се даде възможностъ да живѣе едната и другата страна. Споредъ ментъ, по-либерални законодателни мѣрки въ тоя смисълъ, за даване на мораториумъ, трѣбва да се създадатъ, защото иначе настѣпватъ фалити, настѣпватъ всевъзможни други машиниции и това, което би могло да се вземе, не ще може да се вземе.

Отъ друга страна трѣбва да се създадатъ законоположения, които да запазятъ кредиторитѣ отъ недобростѣвѣстни длъжници, които разпиратъ своето състояние, продаватъ го, изяждатъ или укриватъ капитала си и по този начинъ не се издѣлжаватъ.

Въ случая, г. г. народни представители, съ предложението законопроекта се създаватъ редица мѣрки, които ще запазятъ кредитора отъ разпиряване имотитѣ на длъжника. Като се даде мораториумъ, дава се известно право на контролъ върху длъжницитѣ, едно управление, въ което кредиторитѣ надникватъ и се отстраняватъ злоупотрѣблението съ имотитѣ на длъжницитѣ.

Азъ считамъ, г. г. народни представители, че тази законодателна мѣрка отъ страна на г. министра на правосъдието е навременна, тя е полезна и трѣбва да се приеме. По принципъ съмъ за нея, както и моитѣ другари отъ групата, къмъ която се числя, съ за нея. Но азъ мисля, че въ случая за длъжницитѣ трѣбва да се създаватъ условия за даване по-лекъ и по-лесенъ мораториумъ, защото, като се създадатъ тия условия за запазване имотитѣ на длъжника, и кредиторътъ е вече обезпеченъ.

Следователно, азъ съмъ за единъ по-либераленъ и по-лекъ мораториумъ. При това положение и въ този смисълъ азъ ще гласувамъ за законопроекта.

Председателстващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Цвѣтанъ Пунешковъ.

Ц. Пунешковъ (д. ср): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Навременността отъ този законопроектъ, като единъ лѣкъ за стопанската криза и като една защита за кредита, нѣма да бѣде отречена отъ никой. Следъ това, което моитѣ другари колеги преди малко изтъкнаха тукъ за характера на мораториума, като една привилегия, като едно улеснение на затруднения търговецъ при изплащане неговитѣ дългове, която привилегия не може да бѣде дадена безконтролно, а трѣбва да се взематъ мѣрки и за защита интереситѣ на неговия кредиторъ, смѣтамъ, че, при всичкитѣ тѣзи елементи, които сѣ въ състава и характера на мораториума и които въ голѣма степенъ отличаватъ мораториума отъ несъстоятелността — която е най-близко до него, защото и мораториумътъ изтъква едно болно състояние на дадено предприятие — всички тия специфични условия, при които се дава тази привилегия, тази отстъпка, това отсрочване на изплащанията на затруднения търговецъ, трѣбва да бѣдатъ придружени и съ настрѣжни мѣрки, за да се ограничатъ злоупотрѣблението. Въ това отношение досегашниятъ законъ, като разчиташе, че подобни случаи въ нормално време сѣ много рѣдки, създаваше единъ институтъ за надзоръ чрезъ кредиторската комисия, единъ институтъ, обаче, който по силата на сѣ-

дебната практика бѣше почти обезличенъ. Азъ знамъ едно опредѣление на сѣдилище, което създаде вече единъ преломъ, тъй да се каже, въ ролята и смисъла на кредиторската комисиия. Едно решение на тукашния апелативенъ съдъ отъ преди 3—4 години докара тази кредиторска комисиия до положение да не значи нищо, защото въ сѣщностъ работата, която си върши длъжникътъ-търговецъ презъ мораторното време, въ нищо не е ограничена; той не е туренъ подъ запрещение, той си е свободенъ, само че върши по-нататъшната си работа подъ контролъ, като се надѣва, че ще я доведе до добъръ край, за да може да се разплати; спиратъ му се само плащанията на тѣзи временни платежи, които могатъ да го докаратъ до окончателно затруднение. И въ туй отношение азъ смѣтамъ, че се налагаше да се взематъ нужднитъ мѣрки, защото тъкмо тамъ сѣ най-големитъ заблуждения. Всичко се върши сега, както знаете, въ голѣма степенъ на кредитъ. Кредитътъ е болното мѣсто на българския стопански животъ, и защитата на този кредитъ може би се налага като първа мѣрка. Именно за защитата интереситъ на кредиторитъ налага се по-внимателно и по-дълбоко назѣртване въ работитъ на длъжника, който е обявенъ въ мораториумъ. Сѣдебната практика трѣбваше да стори това, предъ видъ условията на живота и на времето. Понеже въ голѣма степенъ се направи отклонение отъ нуждитъ на живота, трѣбваше да се създаде законъ, както и да се взематъ мѣрки, каквито се взематъ много навременно съ този законопроектъ, противъ злоупотребленията. Затуй защото, както казахъ, следъ мораториума чука вече несъстоятелността, приближава вече фалитътъ. Разликата между мораториума и фалита е тази, че при мораториума има нѣщо налице, но има затруднение да се уредятъ дълговетъ, а при фалита активътъ е намалялъ толкова, че пасивътъ го надминава.

Несъмнено, на първо мѣсто трѣбва да се взематъ мѣрки, сѣдилищата да не гледатъ така формално. И въ това отношение азъ ще се противопоставя на предговорившия г. Кознички, който иска съ една лекота да се даватъ мораториуми. Сѣдилищата се оставятъ много пѣти да бждатъ влачени отъ експерти, близки приятели на длъжника, които за услуги даватъ високи оценки въ момента, когато се дава мораториумъ, оценки, които надвишаватъ съ 150% действителнитъ оценки. Сждътъ, който въ тази материя не е специалистъ, тъй отъ желание да направи и той единъ хаиръ, да улесни единъ затрудненъ човѣкъ, по силата на закона — дадено му е това право — придържа се въ оценкитъ на експертитъ, които не всѣкога изпълняватъ добросъвѣстно дълга си, увелича се и леко поглежда на работата и въ края на краищата се получава единъ плачевенъ резултатъ — въ сѣщностъ единъ принудителенъ конкордатъ въ мораторно време, едно изнудване, за което се говори.

Ще трѣбва да се даде на сѣда указание, че той трѣбва да се отнася много строго къмъ преценяване финансовото и кредитното положение на търговеца, който иска мораториумъ. Неговиятъ активъ и пасивъ трѣбва да бждатъ добросъвѣстно и най-грижливо оценени, за да се види дали заслужава годишна разсрочка. Азъ смѣтамъ, че тя повече отъ година не бива да бжде, колкото и да пледира другарътъ Герасимъ Ангеловъ, че трѣбва да се даде по-продължителна отсрочка за известни предприятия, които иматъ по-голямъ обемъ и за работитъ на които се изисква по-голяма умѣлость.

Трѣбва още отначало сждътъ да стѣпи на здрава почва и по-нататъкъ кредиторскитъ надзоръ да прояви една по-голяма инициатива и активност. И азъ мога да похваля, напр., Софийския окръженъ съдъ, който дава голѣми указания на кредиторскитъ комисиии и голѣми права, като изброява въ своитъ постановления почти това, което се предвижда въ настоящия законопроектъ. Следователно, сѣдебната практика вече горе-долу се е ориентирала споредъ нуждитъ на живота. Кредиторската комисиия може да извърши нѣщо, което въ много отношения да тегне на затруднения търговецъ, но което пъкъ, отъ друга страна, е въ защита на кредита и специално на дадения нему кредитъ. На тия хора, които сѣ дали пари на заемъ, които иматъ да взематъ отъ затруднения търговецъ, трѣбва да имъ се даде възможностъ да назѣртатъ въ всѣко време, за да следятъ какъ върви работата му и може ли да се очаква, че ще стигне на добъръ край или не.

Дохождамъ до последния въпросъ, който се повдигна отъ г. Павловъ — въпроса за евентуалната ликвидация. Азъ смѣтамъ, че много умѣстно е повдигнатъ този въпросъ, защото извънредно много сѣ сега предприятията и се конкуриратъ и унищожаватъ едно друго. Който може и който не може захваща търговия, безъ да премѣри силитъ и срѣдствата си. Само затуй, защото комисиията му е отворилъ дюкянъ, и той ще отвори, а следъ това иска мораториумъ

и става пишманъ, че е отворилъ дюкянъ и почналъ търговия. На този търговецъ трѣбва да се даде възможностъ по единъ редовенъ начинъ да ликвидира въ интересъ на кредиторитъ. Повечето отъ търговцитъ гледатъ къмъ тази пътека — пътеката на ликвидацията. Това е животътъ. Има предприятия, които сѣ станали излишни, които сѣ станали нежизнеспособни, на които, колкото и да имъ даваши куражъ и напѣтвания, не можешъ да помогнешъ, ако не имъ дадешъ пари, за да могатъ да се улеснятъ. А щомъ тѣ сѣ подбили кредита си, тѣ не могатъ да разчитатъ на по-нататъшенъ животъ и остава да имъ се даде възможностъ за една благоприятна ликвидация, която да даде достатъчно гаранция и за интереситъ на кредиторитъ.

Мораториумътъ, като единъ предговоръ къмъ несъстоятелността, трѣбва да се регламентира преди всичко съ огледъ да се ограничатъ злоупотребленията съ него. И въ това отношение законопроектътъ, както се смѣта отъ предговорившия, както и азъ смѣтамъ, е навремененъ и съ нѣкои технически поправки ще даде една помощъ на българския стопански животъ въ това затруднено време.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Илия Януловъ.

И. Януловъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ, съ който се занимаваме, е единъ отъ законопроектитъ на правителството, съ които то иска да спомогне за облекчението на стопанската криза. Нѣкои отъ тѣзи законопроекти сѣ внесени и гласувани на първо четене, обаче не ги виждаме да се поставятъ на второ четене. Азъ държа да подчертая и да обърна вниманието на правителството, че законопроектътъ за защита на влоговетъ непременно трѣбва да бжде приетъ окончателно, защото той е единъ отъ най-сѣщественитъ законопроекти. Може въ комисиията да направимъ всички възможни измѣнения въ него, но този законопроектъ...

В. Кознички (нац. л): За закриване на банкитъ ли?

И. Януловъ (с. д): ... трѣбва да стане законъ. — Възражението на г. Кознички, че съ този законопроектъ се закриватъ нѣкои банки, азъ го разбирамъ. Има несъвършенства въ законопроекта, които въ комисиията ще се премахнатъ, но да не се разотвива и да останатъ влоговетъ въ сегашното незащитено положение.

Г. г. народни представители! Най-големата гаранция на лева, на монетата е довѣрието на публиката. Ако това довѣрие е разклатено, ще трѣбва да направимъ всичко възможно за закрепването му.

Тоя законопроектъ, който разглеждаме сега за юридическа защита, бихъ казалъ азъ, на капитала, на кредита, на влоговетъ, на вземанията, въобще на базата за образуването на капиталитъ, е отъ извънредно голѣмо значение. Касае се до измѣнението на търговския законъ, специално до измѣнението на главата за несъстоятелността. Така откъснатъ законопроектътъ, самъ по себе си той ще носи всичкитъ дефекти на нѣщо инцидентно. Азъ мисля, че г. министърътъ на правосъдието самъ е на това мнение, защото той казва, че законопроектъ за ревизия на главата за несъстоятелността отъ търговския законъ ще бжде внесенъ впоследствие, а сега-засега, отъ гледна точка на стопанската криза, той внася единъ законопроектъ само за мораториума. Азъ намѣрихъ даже известни несъответствия между промѣнитъ, направени въ чл. 786 и т. н., и последващитъ членове за несъстоятелността. Не желая да се спирамъ на тѣхъ. Споредъ мене тѣ сѣ единъ втори юридически въпросъ, и съ него ние можемъ да се занимаемъ въ комисиията. Но азъ подчертавамъ, че г. министърътъ на правосъдието е въ едно голѣмо закѣснение и въ този моментъ въ едно голѣмо неудобство ни поставя, като внася откъснатъ законопроектътъ за мораториума, безъ да се засѣга изцѣло главата за несъстоятелността.

Г. г. народни представители! Да бихме се занимавали сега въобще съ главата за несъстоятелността, азъ мисля, че г. министърътъ на правосъдието въ такъвъ случай би ни занималъ въ законопроекта и съ нѣкои нови институти въ чужбина — конкордатъ превантивенъ и т. н. — създадени вследствие на новия стопански животъ, които даватъ възможностъ за възстановяването на затруднения стопанитъ. Сега, безспорно, ние се занимаваме нѣкакси инцидентно само съ въпроса за мораториума, и затуй явилитъ се на трибуната изказаха противоречии едно на друго мнения — единъ се явява решително въ защита на кредиторитъ, и съ пълно право, защото досега можемъ да подчертаемъ, че тѣ не бѣха достатъчно защитени. Но азъ мисля, че ние трѣбва да помислимъ и за защита на търго-

веца въ затруднено положение. Достатъчно е той затруднен от фактическото положение. Особено днес, въ време на една стопанска криза, не бива да го затрудняваме допълнително с един драконовски мърки, защото с това нѣма да помогнем за неговото възстановяване. И докато нѣкои смѣтнаха, че мораториумътъ трѣбва да се доближи до ликвидация, други смѣтаха, че той трѣбва да се доближи до фалимента, до несъстоятелността. А въ сѣщностъ ние виждаме, че въ законопроекта има даже едно объркване на това положение. На нѣколко мѣста въ законопроекта се говори за ликвидация.

Г. г. народни представители! Ако давате възможност на търговеца въ продължение на една година да изплува отъ затруднено положение, въ което се намира, то не значи, че пристъпвате къмъ ликвидация на стопанското предприятие. Ако е ликвидация, тогава законопроектътъ трѣбва да бѣде съвършено другъ. Даването на мораториумъ значи даване възможност за възстановяване на стопанството, за да може то да продължи нормалния си животъ. Ликвидацията е съвършено другъ институтъ. Ликвидация значи смъртъ на предприятието, разплащане, разглобяването му, свършването съ него. Мораториумъ значи съвършено противното: разстроена сграда, разстроеното стопанство да го възстановишъ. Едно такова смѣнение не бива да се прави. Сѣщо така, вследствие на тази инцидентностъ, само по себе си се явява едно смѣнение въ друга посока — смѣнение на мораториумъ съ несъстоятелностъ, съ конкордатъ. Защото на стр. 3 отъ законопроекта въ точка втора ще видите, че въ задълженията на сѣда се включва, той да вмѣни въ обязаностъ на затруднения, щото изплащанията на вземанията съ сѣбранитѣ суми да бѣдатъ пропорционални на самитѣ вземания. Азъ обръщамъ вниманието на г. министъра. Азъ зная, че много сѣ го обезпокоили по телефона и тукъ съ това, че на нѣкои заплащатъ 80%, на други — 40%, а на трети — 100%.

Но ние трѣбва да обрѣнемъ внимание на два факта. Единиятъ фактъ е юридическиятъ — че ние се намираме въ положението на мораториумъ, търговецътъ е съ свързани рѣше, само че той се намира подъ граждански и углавенъ контролъ. Виждаме, че той ще трѣбва да се съобразява съ мнението на дѣловодителя, на комисията и на сѣда. А, отъ друга страна, виждаме, че въ чл. 791е отъ законопроекта е казано — и азъ намирамъ, че тукъ е силата на законопроекта — че всѣко едно злоупотребуване, че всѣко едно хитруване отъ страна на търговеца, въобще всѣко едно служене съ измамливи действия се включва въ наказателния законъ, се идентифицира съ чл. 349 отъ наказателния законъ — злоупотребуване на довѣрие. И не само това; въ такъвъ случай натоваренитѣ лица да бѣятъ, щото затруднениятъ да не си служи съ такива действия, се считатъ за съучастници въ престѣпленieto злоупотребуване на довѣрие. Ако само това бѣше, прави се една голѣма стѣпка, бихъ казалъ, въ защита интереситѣ на кредиторитѣ. Но когато вие достигатѣ дотамъ, че задължавате длѣжника, щото въ изплащанията си той да запазва едно съответствие на вземанията — говори се за пропорционалностъ на плащанията — освенъ гдето го задължавате да си състави планъ, одобренъ отъ сѣда, одобренъ отъ дѣловодителя и пр., азъ смѣтамъ, че въ тази работа се достига до голѣма крайностъ въ взетитѣ мѣрки.

Сега какво ще стане? Споредъ законопроекта, най-напредъ самиятъ длѣжникъ е заставенъ, възъ основа чл. 787, алинея втора, да си приготви плана, по който ще извършва — какво? — ликвидацията. Азъ смѣтамъ, че думата „ликвидация“, г. министре, . . .

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Тя не е употребена въ този смисълъ, както разбирате Вие.

И. Януловъ (с. д.): . . . не е употребена въ юридическия си смисълъ, . . .

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Да.

И. Януловъ (с. д.): . . . би могла да се замѣни съ друга фраза, за да не става смѣнение, каквото би ставало, ако бѣде казано само „ликвидация“. Азъ разбирамъ, че длѣжникътъ си съставя този планъ, който се обсъжда отъ дѣловодителя и отъ самия него. Тоя планъ се внася въ комисията на кредиторитѣ, следъ туй се внася въ сѣда и той го одобрява. Е добре, г-да, ако има единъ такъвъ планъ, защо се свържете рѣцетъ на сѣда окончателно, като му кажете, че всички суми ще трѣбва да бѣдатъ разпредѣлени математически пропорционално? Азъ разбирамъ да се даде една насока въ това отношение, но да за-

дѣлжавате сѣда въ началното си опредѣление да посочи той начина за изплащане на длѣговетѣ отъ доходитѣ и имотитѣ и то така, щото изплащането да бѣде пропорционално на вземанията, е едно свързване на рѣцетѣ.

Азъ разбирамъ, че не бива да се злоупотребува съ мораториума, но мога да ви кажа едно много по-голѣмо злоупотребуване. Това злоупотребуване е при несъстоятелността. Обявяването на несъстоятелностъ, което много пѣти — не желая да кажа неприятна за правосѣдието дума — се дава не съ решителна компетентностъ отъ страна на сѣдиитѣ, защото още стопанската мисълъ не е тъй дълбоко врѣзана въ българската юридическа мисълъ, казвамъ, обявяването на несъстоятелностъ е не само едно социално и стопанско деградиране на затруднения търговецъ, но съ нея се поставя въ изключително лошо положение кредиторитѣ или кредиторитѣ.

20 години съмъ адвокатъ и трѣбва да ви кажа, г-да, че макаръ и да не съмъ съгласенъ съ ходящото мнение, че обявяването на несъстоятелностъ означава разпичане на наличността, но, все пакъ, като юристъ, трѣбва да призная, че по отношение института на синдицитѣ въ България остава много да се желае. Азъ зная случаи на несъстоятелности, при които наличността, събраната сума е 62.000 л., а на синдика сѣ заплатени 50.000 л.; зная случаи, когато цѣлата сума е 100.000 л., а въ аванс се даватъ на синдика въ началото на дѣлото 20.000 л. Отъ друга страна, синдикътъ обикновено е юристъ, адвокатъ и тази работа отива съ месеци и години. Азъ не бихъ желалъ да се спирамъ на конкретни случаи. Въ България има несъстоятелности, които се влатъ 15—20 години.

Какво става съ кредиторитѣ, какво става съ вземанията? И ако тѣзи вземания не съответствуватъ на голѣмата дума „кредиторъ“, ами на скромната дума „вложителъ“ — както е, напр., случаятъ съ Софийската банка, кждето близо 4.000—4.500 души сѣ вложители на суми до 5.000 л., сиромаси, бедни, слугини, работници — азъ се питамъ: тогава дали пѣкъ не бихме минали въ друга крайностъ, ако искаме сѣдѣтъ да бѣде извънредно строгъ въ даването на мораториумъ, ако ние въобще насочимъ нашето правосѣдие и законодателство къмъ тамъ, щото да улеснимъ обявяването на несъстоятелността? Споредъ менъ, би трѣбвало да прибѣгнемъ къмъ единъ другъ модеренъ институтъ — да прибѣгнемъ до превантивния конкордатъ. Има за него нѣколко статии въ „Адвокатски прегледъ“. Имахъ случая да приказвамъ съ г. министъръ Кулевъ. Той познава извънредно добре този въпросъ. Тукъ трѣбва стопанскиятъ елементъ да наддѣлѣ надъ юридическия. Тукъ трѣбва да се даде възможностъ и на едната, и на другата страна да сключатъ известна спогодба. Не е необходимо тази спогодба да бѣде сѣдебна; тя може да бѣде и извънсѣдебна. Тя може да бѣде ржководена и трѣбва да бѣде регулирана законно. Азъ не казвамъ, че това ще трѣбва да стане съ сегашния законъ. Азъ обръщамъ вниманието на г. министъра, който е специалистъ по правото, да се спре на статиятъ за превантивния конкордатъ, който го има въ нѣкои страни и самъ по себе си е рожба на новия стопански животъ, и да дадемъ всичкитѣ улеснения на всѣки стопанинъ, на всѣки гражданинъ, който се намира или въ затруднено положение като длѣжникъ, или е въ положението на кредиторъ. Г. г. народни представители! Азъ се обръщамъ къмъ тия 106 души депутати юристи, които сѣ тукъ, защото всѣки е ималъ единъ-два случая на мораториумъ — ако не 10, 15, 20. Има нѣкой нѣколко недвижимости, фабрика, влогове, акции. Той е търговецъ и е поставенъ въ затруднено положение. Азъ разбирамъ всичкия контролъ въ началото за съставяне на плана, за провѣрка на актива и пасива; разбирамъ и всичкия контролъ въ края при обявяването на неговитѣ неправомѣрни действия за злоупотребуване съ довѣрие, но дайте му възможностъ да действува. Той иска да се споразумѣе направо съ кредиторитѣ си по отношение на недвижимитѣ си имоти и да ликвидира съ тѣхъ, но той не може да направи това. Той трѣбва да обрѣне, споредъ проекта, въ пари своя активъ — а това е ликвидация — и пропорционално да стане разпредѣлението между всички кредитори. Нѣкои банки, които сѣ въ мораториумъ, направиха следното: виждатъ тия несчастни хорица съ влогове отъ 3.000 л., 5.000 л. и т. н. — първото имъ решение бѣше малкитѣ вземания, до 10 хиляди лева, да се изплатятъ. Никой не въстана. Голѣмитѣ не въстанаха. И голѣмитѣ, които имаха да взематъ единъ, два милиона лева, не въстанаха, защото видѣха, че активътъ надвишава пасива. Следъ като сѣдѣтъ-провѣри, че активътъ надвишава пасива, първото изплащане, първата застраховка на кредиторитѣ, социално погледнато, трѣбва да се отнася за малкитѣ кредитори. Тѣ трѣбва да бѣдатъ единъ видъ застраховани. Азъ ще настоявамъ въ последствие това да

бъде прокарано съ нѣкой законъ напълно. Малкитѣ влогове въ Франция сѣ защитени всестранно и затова голѣмитѣ натрупвания на капитали въ Франция ставатъ главно отъ малкитѣ спестявания. Голѣмото натрупване на капитали въ Съединенитѣ щати става главно отъ работницитѣ, отъ малкитѣ спестявания, защото тѣхнитѣ вносители сѣ милиони.

Налага се г. министърътъ, въ съгласие съ комисията, да намѣри формула, щото да се избѣгне тази прецизностъ — непременно събраното да се разпредѣля пропорционално. Защото тогава всичко ще трѣбва да го обърнете въ пари и тогава вече се минава къмъ ликвидация — една друга глава въ търговския законъ, дето е казано, че се назначаватъ ликвидатори. А задължението на ликвидаторитѣ е всичко да обърнатъ въ пари и събраната сума да разпредѣлятъ. Ами, за Бога, нали ще спасяваме този човѣкъ, изпадналъ въ затруднение, а вие искате всичко да бъде обърнато въ пари при тази стопанска криза, когато за едно здание отъ 1 милионъ лева даватъ едва 200 хиляди лева, когато за една фабрика нѣма купувачи. Азъ мисля, че така не трѣбва да бъде, г-да.

И тъй, споредъ менъ, законопроектьтъ е времененъ и ще трѣбва да го гласуваме по принципъ. Азъ не казвамъ, че ще трѣбва въ комисията да станатъ дълги разисквания и проучвания, защото моето скромно мнение е той да мине до закриване на сесията, ако може, разбира се. Обаче трѣбва да се избѣгне смѣшението съ другия институтъ — съ ликвидацията. Второ, трѣбва да се избѣгне сливането на мораториума или приближаването му до безконечностъ, бихъ казалъ азъ, до института на конкордата и на несъстоятелността. И, трето, трѣбва да се ограничимъ съ тия двойни мѣрки, граждански и уголовни. Гражданскитѣ сѣ: изработването на единъ планъ, назначаването на контрола отъ кредиторитѣ, назначаването на дѣловодителъ, върховниятъ контролъ на сѣда за одобрение на плана и въ сѣщото време за промѣнитѣ въ плана. Азъ бихъ прибавилъ още — всичкитѣ тия спогодби, които не съответствуватъ достатъчно на възможността за пропорционалностъ, да бъдатъ поотдѣлно внасяни въ сѣда за утвърждение. Сѣдътъ нека види туй нѣщо. Но да свържемъ рѣшетъ на затруднения и на натоваренитѣ лица — на дѣловодителя и т. н. — това не трѣбва да става. И силата на проекта е именно обявяването за злоупотрѣбление съ довѣрие на всички недобросъвѣстни действия, не само на тия, които се намиратъ въ наказателния законъ.

Г. г. народни представители! Азъ зная, че не е напълно парламентарно да измѣняме наказателния законъ по този начинъ, и особено това да го предлага г. Кулевъ специално по наказателното право, но азъ ще се съглася съ него, макаръ че наказателниятъ законъ може да се измѣни само съ законъ за измѣнение на наказателния законъ. Ние тукъ създаваме едно ново престѣпление. Азъ зная, че съ това се е злоупотрѣбвало. Ние сме създали маса нови престѣпления въ много граждански и социални закони. Тукъ е казано: „Търговецъ, който се провини въ измамлив или злонамѣрени действия, който ощетява интереситѣ на кредиторитѣ, се наказва за злоупотрѣбление съ довѣрие, съгласно чл. 349 отъ наказателния законъ“. Но това може спокойно да се остави и въ послѣдствие да се вмѣкне въ наказателния законъ. Обаче азъ смѣтамъ, че тия рамки, граждански и уголовни, въ които се стѣга съ единъ строгъ контролъ влѣзлятъ въ затруднено положение длъжникъ-търговецъ, сѣ достатъчни, за да не посегнемъ на стопанската сѣщностъ на въпроса, да не доведемъ до затруднение масата, десеткитѣ, хилядитѣ хора на България, които се намиратъ въ явенъ и скритъ мораториумъ, и по този начинъ да не извадимъ очи, вмѣсто да изпишемъ вежди.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Теодоси Кънчевъ.

Обаждатъ се: Нѣма го.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Часътъ е 8.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Да се продължи заседанието до разглеждането на законопроекта.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които приематъ да се продължи заседанието до разглеждането на законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събраното приема.

Министъръ д-ръ Т. Кулевъ: Г. г. народни представители! Азъ ще бъда много кратъкъ. Най-напредъ ще трѣбва да отговоря на упрѣка, който ми направи г. Януловъ, че съмъ захтѣнъ съ внасянето на законопроекта за измѣнение на закона за несъстоятелността. Азъ отхвърлямъ този упрѣкъ като неоснователенъ, тъй като самъ г. Януловъ ще се съгласи, че единъ законопроектъ по една такава важна, сложна и обширна материя, каквато е материята по несъстоятелността, не може и не трѣбва набързо да се приготви и внесе въ Народното събрание. Вие помните, какви упрѣки ми се отправиха, че съмъ прибързалъ съ внасяне на закона за гражданското сѣдопроизводство, че не съмъ далъ възможностъ по този важенъ законопроектъ да се изкажатъ компетентнитѣ лица въ печата. Азъ смѣтамъ, че сѣщиятъ упрѣкъ и сега съ по-голѣмо основание биха могли да го отправятъ спрямо менъ, ако азъ набързо бихъ изготвилъ законопроекта за измѣнение на закона за несъстоятелността и преди да го предложа на публично обсъждане въ печата, бихъ го внесълъ направо въ Народното събрание. Признавамъ, че нуждата е належаща, че трѣбва часъ по-скоро този законопроектъ да бъде внесенъ въ Народното събрание, но самото естество на работата не позволява това да стане. При все туй, азъ мога да ви уверя, че доста сме напреднали въ изготвянето на законопроекта, че той въ близко време ще бъде представенъ за публично обсъждане и следъ това ще може въ идущата сесия да бъде внесенъ и прокаранъ. Но понеже въ отдѣла за несъстоятелността има единъ институтъ отъ много голѣма важностъ, който придобива особено голѣмо значение днесъ съ огледъ на тежката криза, която преживѣва страната ни, налагаше се да се избѣрза съ уреждането на този институтъ. Този институтъ е мораториумътъ. Вѣрно е, че този институтъ фигурира въ отдѣла за несъстоятелността, но г. Януловъ ще се съгласи съ мене, че той е нѣщо отдѣлно отъ несъстоятелността, макаръ да е свързанъ съ нея. Често пѣти отсрочката предхожда несъстоятелността; често пѣти даванетоъ отсрочка става следъ обявяването на несъстоятелността, но самиятъ институтъ е нѣщо отдѣлно отъ самата несъстоятелностъ и има за целъ, както се изтъкна отъ всички преждеговоривши, да даде възможностъ на единъ търговецъ, който е изпадналъ въ временно затруднение вследствие на изключителни причини или пъкъ на уважителни обстоятелства и когато активътъ му превишава пасива му, да посрещне своитѣ задължения. На таквъ търговецъ се дава възможностъ чрезъ отсрочка на неговитѣ плащания полелека да може да уреди смѣткитѣ си и да може по-нататкъ при нормални условия да продължи предприетието си. Предъ видъ на това, че отъ този институтъ днесъ почнаха да се ползватъ много търговци въ нашата страна, и че днешната му уредба се оказа непълна и недостатъчна, за да гарантира интереситѣ на кредиторитѣ, налага се да се побърза съ по-правилното уреждане на този институтъ. Тукъ трѣбва да изтъкна, че нѣкой сѣдилища много леко гледатъ на работата, когато даватъ мораториумъ. Има мораториуми, които сѣ били взети въ 2 часа разстояние. Сѣдътъ, безъ да провери, дали балансътъ за пасива и актива, който представлява търговецътъ, е вѣренъ, дали действително той е въ това положение, въ което разправя че е, дава мораториумъ безъ да вземе мѣрки за запазване интереситѣ на кредиторитѣ. Днесъ търговецъ, който е получилъ мораториумъ, има възможностъ да изнудва своитѣ кредитори. Той продължава да упражнява своята търговия, прибира пари и плаща само на ония, на които той заблагодарява и при условия, които той може да наложи. За да се тури край именно на тия изнудвания, които днесъ ставатъ следъ даванетоъ на мораториума, и особено за да се не дава възможностъ на единъ търговецъ презъ мораторния периодъ да разпродава всичко, да прибере паритѣ и да ги укрие; за да се гарантиратъ интереситѣ на кредиторитѣ и главно да се гарантира у насъ кредитътъ, който е основата, грѣбнакътъ на днешното наше парично стопанство, налага се да се взематъ по-бързи мѣрки, да се уреди тази материя, защото въ досегашния законъ не е уредена достатъчно ясно, пълно и сполучливо.

Туй както въ сегашния законъ е уреденъ институтътъ за мораториума, се иматъ предъ видъ два случая. Единиятъ случай е, когато вече имаме решение за обявяване въ несъстоятелностъ на единъ търговецъ. Законътъ дава право на таквъ, въ течение на три дена следъ обявяванетоъ му въ несъстоятелностъ, да поиска отъ сѣда да му даде отсрочка. Сѣдътъ дава отсрочка, ако търговецътъ докаже, че невъзможността да посрѣща своитѣ задължения се дължи на съвършено изключителни причини и че активътъ надминава пасива му. Този мораториумъ срав-

нително по-подробно е урегулиранъ. Той има за целъ да се даде възможност за доброволна ликвидация. Както е казано въ чл. 787 отъ търговския законъ, обявениятъ въ несъстоятелностъ търговецъ, на когото сждътъ е далъ мораториумъ, може, ако иска, да направи доброволна ликвидация, подъ надзора на комисия отъ кредитори, като изработи за това и нужния планъ.

Вториятъ случай за даване на мораториумъ е, когато търговецътъ, преди да бжде обявенъ въ несъстоятелностъ, почувствува, че е изпадналъ въ затруднение да посрѣща своитѣ задължения. Той има насрѣща съ какво да ги посрѣщне, но не може да получи нужните пари отъ имота или отъ стоката си, която има налице. Такъвъ търговецъ може да иска отъ сѣда да му даде разсрочка. Този именно втори случай за даване мораториумъ не бѣше подробно уреденъ въ закона, и сждътъ, като даваше отсрочка въ случая, не вземаше мѣрки, за да се гарантиратъ интереситѣ на кредиторитѣ. Именно тази непълнота има за целъ да запълни разгледваниятъ законопроектъ.

Въ какво се заключаватъ главнитѣ принципи на законопроекта? Тѣ се изтъкнаха: да се даде възможност на единъ изпадналъ въ временно затруднение търговецъ да продължи своята търговия по-нататкъ и полека-лека да може да превърне въ пари било стоката, която има налице, било частъ отъ имота, който има насреща, за да посрещне своитѣ дългове; отъ друга страна, да запази интереситѣ на кредиторитѣ, да не бждатъ тѣ предоставени, тъй да се каже, на благоволенieto на единъ такъвъ длъжникъ, както е днесъ случаятъ, и да не се даде възможност на такъвъ търговецъ да превърне цѣлия си имотъ въ пари и по този начинъ по-лесно да може да укрие своето имотно състояние. За тази целъ се предвижда единъ надзоръ. Може би мѣрkitъ за надзора и предпазнитѣ мѣрки, които предвижда законопроектътъ, да сѣ много строги и малко да сѣ надхвърлили целта, която се преследва съ тѣхъ. Въ комисията всѣка една отъ тия мѣрки подробно ще бжде преценена и туй, което се намѣри за излишно и прекалено, ще го премахнемъ.

Предъ видъ на това, обаче, че всички, които говориха по законопроекта, намѣриха последния за времененъ и признаха принципитѣ, върху които той е построенъ, за правилни, азъ смѣтамъ, че ще бжде излишно по-нататкъ да защитавамъ законопроекта. Моля да го приемете по принципъ и да отиде въ комисията, която, съгласно изказанитѣ тукъ мнения, да внесе нужните поправки въ него.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Които сѣ за приемане на първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ търговския законъ относно отсрочката и да се изпрати въ надлежната комисия, моля, да вдигнатъ рѣзка. Мнозинство, Събранието приема.

Г. г. народни представители! Дневниятъ редъ за утрешното заседание ще бжде следующиятъ:

Трето четене законопроектитѣ:

1. За измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ търговския законъ относно публичнитѣ влагалища.
2. За държавния печатъ.

3. Второ четене законопроекта за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ търговския законъ относно отсрочката.

4. Първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за водоснабдяване безводния Дели-Орманъ.

5. Второ четене законопроекта за уреждане собствеността и залога на движимости — машини и транспортъ отъ значителна стойностъ.

Одобряване предложенията:

6. За разрешаване на игумена на Св. Рилска обителъ да сключи новъ договоръ съ д-во „Българска горска индустрия“ за концесийна експлоатация на рило-манастирскитѣ иглолистни гори.

7. За оправдаване на даденитѣ залози за обезпечение износнитѣ мита и др. бери на добитъка отъ Родопитѣ и пр.

Първо четене законопроектитѣ:

8. За освобождаване отъ отговорностъ и за окончателното отчитане касиера на Папазлийското училищно настоятелство — Илия Пехливановъ, по училищния му отчетъ за 1927/1928 г. и пр.

9. За пояснително тълкуване на чл. 1 отъ спогодбата Молдовъ—Кафандарисъ отъ 9 декемврий 1927 г.

10. За откупване земледѣлското стопанство на Бр. Харитови, находяще се въ с. Минкова-махала, Фердинандско, и пр.

11. За преотстъпване отъ районния земледѣлски кооперативенъ синдикатъ „Общъ подеъмъ“, въ гр. Провадия, върху държавата правото на експлоатация каменосолнитѣ обекти и пр.

Второ четене законопроектитѣ:

12. За освобождаване отъ мито и общински налогъ суровитѣ и полуобработени материали за занаятчийското производство.

13. За одобрение произведения съгласно чл. 61 отъ закона за минитѣ търгъ за отдаване експлоатацията на държавната каменовѣглена концесия „Крумъ“ и пр.

14. Първо четене законопроекта за ревизиране договоритѣ за наемъ на фондови земи за реколтата 1929 и 1930 години.

15. Докладъ на прошетарната комисия.

Които приематъ този дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣзка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието за утре.

(Вдигнато въ 20 ч. и 15 м.)

Подпредседатели: { **А. ХРИСТОВЪ**
 { **В. ДИМЧЕВЪ**

Секретарь: **Г. КРЪСТЕВЪ**

Замѣстникъ-секретарь: **Д. БЪРОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народните представи- тели: д-ръ Владимиръ Бурилковъ, Павелъ Ге- оргиевъ, Николай Алексиевъ, Георги Нешковъ, Страшимиръ Георгиевъ, Цвѣтко Цвѣтковъ, Гето Кръстевъ, Борисъ Наковъ Божковъ, Сте- фанъ Пѣйчевъ, Стефанъ Бояджиевъ, Дими- търъ Яневъ, Маринъ Шиваровъ, Кънчо Кън- чевъ, Никола Стамболиевъ, Милко Бечевъ, Иванъ Христовъ, Добри Димитровъ и д-ръ Ни- кола Чирпанлиевъ	2005	3. За държавния печатъ. (Първо и второ четене — приемане)	2022
Итане отъ народния представителъ Йорданъ Аба- джиевъ къмъ министра на вътрешните ра- боти и народното здраве — относно произ- воли на общинската и полицейската властъ преди деня на избора за общински съветници въ с. Долна-Гнойница, Орѣховска околия. (Съобщение)	2005	4. За измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ търговския законъ относно отсрочката. (Първо четене — приемане)	2023
Законопроекти:		5. За измѣнение и допълнение на закона за водо- снабдяване безводния Дели-Орманъ. (Съобще- ние)	2011
1. За земеделѣлскитѣ камари. (Първо четене — продължение разискванията и приемане) . . .	2006	6. За преотстъпване отъ Районния земеделѣлски кооперативенъ синдикатъ „Общъ подъемъ“ въ гр. Провадия върху държавата правото за експлоатация на вѣчни времена каменосолнитѣ обекти, принадлежащи на сѣция синдикатъ (Съобщение)	2016
2. За измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ търговския законъ относно публичнитѣ вла- галища. (Второ четене — приемане)	2017	Предложение за разрешаване на Министерството на земеделѣлието и държавнитѣ имоти да задържи на държавна служба, за срокъ отъ три години руския подданикъ Ернестъ Кютнеръ, управи- тель на фермата при държавния заводъ за до- битѣкъ „Каблюкъ“ край гр. Шуменъ. (Едно че- тене — приемане)	2017
		Дневенъ редъ за следващото заседание	2028